

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh279>

TUNCELİ'DE AÇILAN HALKEVLERİ VE HALKODALARI (1937-1951)

Savaş SERTEL*

Özet

1923'ten 1950'ye kadarki dönemde CHP devletle eşdeğerdi. Bu dönemde CHP Türk Ocaklarının yerine halkevlerini kurmuştur. 1932'de 14 ilde halkevi kurulmuştur. Tunceli'de kurulan ilk halkevi ise 1937'de kurulan Pertek Halkevi olmuştur. Pertek Halkevi 1937 Dersim olaylarından hemen önce kurulmuştur. Halkodaları ise halkevlerinin bulunmadığı yerlerde 1939'dan itibaren açılmaya başlamıştır. İlçelerde ve nahiyelerde kurulan halkodaları daha sonraları ise köylerde bile açılmaya başlamıştır. Tunceli'de 1937'den 1951'e kadar 3 halkevi ve 55 halkodası açılmıştır. Tunceli'deki halkevleri ve halkodalarının kendi masrafları karşılayamaz durumda olması ve sürekli olarak CHP Genel Sekreterliğinden yollanan paralarla ayakta kalmaya çalışmaları daha fazla hizmet yapmalarını engellemiştir. Halkevlerinin başkan ve yöneticileri Tunceli ve ilçelerinin zengin, güçlü ve ileri gelenlerinden oluşmaktaydı. Bu durum halkın bu ev ve ocaklara olan ilgisini artırmıştır. Tunceli'de kurulan halkevlerini ve halkodalarının hizmetleri homojen bir dağılım göstermemiştir. Daha fazla imkânlarla sahip olan Pertek, Hozat ve Pülümür halkevleri çok faal olarak çalışırken köylerde kurulan halkodalarının büyük bir kısmının ciddi bir çalışması bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tunceli, Halkevleri, Halkodaları, Pertek, Hozat, Pülümür.*

Community Centres And Community Offices Founded In Tunceli (1937-1951)

Abstract

During the period from 1923 to 1950 CHP has an equivalent value to Government. In this period, CHP founded community Centers instead of Turkish Hearts. In 1932 Community centers were founded in 14 cities. Pertek Community

---

* Yrd. Doç. Dr. Tunceli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, savassertel@mynet.com

Center became the first one founded in Tunceli in 1937. Community offices were started to be opened where there were no Community centers starting from 1939. The community offices founded in towns and district later were opened in even villages. 3 community centers and 55 community offices were opened in Tunceli from 1937 to 1951. Because of the fact that the community centers and offices that are in Tunceli can't meet their own expenses and all the time survived with the money sent by CHP, prevented their further services. The headmaster and the managers of Community offices were made of the most respected and esteemed people. Therefore, public's attention and interest increased. The services of community centers and offices founded in Tunceli, did not have a homogenous range. Whereas Pertek, Hozat, Pülümür community centers which have more opportunities, worked so actively, some of the community services founded in villages had no important performance.

Key Words: *Tunceli, Community Service, community office, Pertek, Hozat, Pülümür.*

Giriş

Tunceli'de açılan halkevleri ve halkodaları hakkında Mesut Özcan'ın bir bildirisini ve bir kitabı vardır. Bunlarda da çok yüzeysel bilgiler verilmiştir. Konu hakkında doğrudan yazılmış kapsamlı bir yayının yoktur. Bundan dolayı bu çalışma konuyla ilgili yazılan en kapsamlı çalışmadır denebilir. Ancak kaynaklar konusunda büyük sıkıntılar olduğundan bu çalışma arşiv vesikalarına dayalı bir makale olmuştur.

Halkevlerinin öncüsü olan Türk Ocakları İttihat ve Terakki partisi tarafından 1912 yılında kurulmuştur. 1927'de tüzüğünde yapılan değişiklikle CHP'nin denetimine girdi. Türk Ocakları Mustafa Kemal'in isteğiyle 10 Nisan 1931'de CHP'ye katılma kararı almıştır. Böylece halkevlerinin kurulması için zemin oluşmuştur.

Halkevleri CHP'nin Genel Yönetim Kurulu kararıyla 1932 yılında açılmıştır¹. İlk olarak 19 Şubat 1932'de 14 il merkezinde açılan halkevleri kısa sürede yurt genelinde yayılmıştır². Halkevleri tüzüğüne göre halkevlerinin temel amacı Atatürk ilke ve inkılablarını geniş halk kitlelerine anlatmak, benimsetmek, halkı aydınlatmak, Atatürkçülük ülküsüne halkın eğitime, kültürüne, sanatına hizmet etmek olarak tanımlanmıştır³. Bunu yanı sıra

---

¹ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Notları*, Komisyon, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2009, s.185-186.

² Halkevleri ilk olarak Ankara, İstanbul, Eskişehir, Afyon, Çanakkale, Aydın, Bolu, Diyarbakır, Konya, Samsun, Bursa, İzmir, Denizli ve Malatya'da kurulmuştur. *Milliyet*, 19 Şubat 1932.

³ Anıl, Çeçen, *Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapevi, İstanbul 2000, s. 443.

laikliğin halk tarafından benimsenmesi, toplumun kadınlı erkekli toplantılarda bulunması modern ve Avrupalı bir halk yapısının oluşturulması halkevlerinin de amaçlarındandır. Halkevleri Kemalist bir yapının oluşmasını da ilke edinmiştir. Ulus devlet oluşumuna yardımcı olan bu kurumlar modern ulus yaratmak, aynı ideale bağlı geniş halk kitlesi oluşturmak düşünceleri doğrultusunda hareket etmiştir⁴. Halkevleri cumhuriyet yönetiminin dünya görüşlerini aydınlar ve mahalli önderler aracılığıyla halka götürme, tanıtmaya, yaygınlaştırma ve toplumun kültür yapısını canlandırma denemesidir. Bu kurumlar hükümetin ideolojik aygıtlarından birini oluşturmaktaydı. Halkevleri kadının kamusal alanda bulunmasını da sağlamaya çalışmıştır. Böylece halkevleri kadın-erkek eşitliğinin toplum tarafından benimsenmesine katkıda bulunmuştur. Temmuz 1932’de öğretmen ve memurları halkevlerinde görev almalarının teşvik edilmesi için Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır⁵. Memur ve öğretmenlerin üye yapılmasıyla halkevlerinin saygınlığının artması ve halk arasında benimsenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

CHP’nin 29 Mart 1939’daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir⁶. 1948’de halkevi olmayan il, halkevi veya halkodası olmayan ilçe merkezi kalmamıştır⁷. Zamanla halkevleri ve halkodaları bu kadar çabuk yayılmanın sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. CHP 1946’ya kadar halkevlerine yapılan yardımlarda bir sıkıntı yaşamazken, 1946’dan itibaren 4500’den fazla olan halkevi ve halkodasına yardım yetiştirmekte çok zorlanmıştır⁸. Halkodalarının bulunduğu yerden sağlanacak gelirle idare edilmeleri esastı. Bütçeleri bağışlardan, buldukları yerin köy sandıklarından, özel muhasebe ve belediyelerden yapılan yardımlar ve kendi teşebbüsleriyle sağlanan gelirlerden oluşmaktaydı. Ancak bazı istisnalar hariç hiçbiri kendi ayakları üzerinde duramamış ve sürekli Genel Sekreterlikten para istenmiştir⁹.

---

⁴ Orhan Özacın, *C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951*, Kitap Matbaacılık, 2001, s. 1.

⁵ *BCA*, 030.18.1.2.30.55.15. 19 Temmuz 1932.

⁶ Şerafettin Turan, *İsmet İnönü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, s.229.

⁷ Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri* Genel Merkezi, Ankara 1964, s.8.

⁸ Selçuk Duman, *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951)*, Berikan Yayınları, Ankara 2008, s.134.

⁹ Kunter, A.g.e. , s.7.

Halkevlerinde 9 çalışma kolu bulunurdu¹⁰.

- 1-Dil-Edebiyat
- 2-Tarih ve Müze
- 3-Kütüphane ve Yayın
- 4-Halk Dershaneleri ve Kurslar
- 5-Güzel Sanatlar
- 6-Temsil
- 7-Spor
- 8-Sosyal Yardım
- 9-Köycülük

Ancak her halkevinde bu 9 kolun mutlaka açılıp faaliyete geçirilmesi şart değildi. Bu 9 koldan en az üçünün açılmasına imkân verecek üye sayısının sağlanması şarttı. Çalışma kollarından birinin açılabilmesi için en az 25 üye gerekiyordu. Halkodalarında da bu 9 çalışma kolu ve bu kolları idare edecek 9 komite bulunmuyordu. 5 kişilik bir komite odanın bütün işlerini görmekteydi. Bir yerde halkodası açılabilmesi için orada en az 50 kayıtlı üyenin olması, bir toplantı salonu ve bir okuma odasının bulunması ve odayı idare edecek kadar yıllık gelirinin olması gerekiyordu¹¹.

Bazı yazarlara göre halkevleri kapatıldıkları 1951 yılına kadar cumhuriyetin en önemli kurumu olarak kalmıştır¹². 1932'de kurulmaya başlanan ve 1951'de kapatılan halkevlerinin kapatıldıkları dönemde 478 şubesi vardı. 1939'da kurulmaya başlanan halkodalarının sayısı ise 4322 idi¹³.

Halkevlerinin eğitim ve kültür faaliyetlerinin yöneldiği hedef kitle okuma çağında olmayan insanlardır.

İlk Halkevi 21 Şubat 1937'de Pertek'te açılmıştır. Daha sonra Hozat ve Pülümür'de de birer halkevi açılmıştır. 1951'de kapatıldığı zaman Tunceli'de 3 halkevi ve 55 halkodası bulunmaktaydı¹⁴. Tunceli'deki halkevleri ve

---

¹⁰ Kunter, A.g.e. , s.6.

¹¹ Kunter, A.g.e. , s.6.

¹² Mesut Özcan, *Dersim'de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*
http://www.newededersim.com/news_detail.php?id=7177, 27 Haziran 2012.

¹³ Kunter, A.g.e. , s.5.

¹⁴ Kunter, A.g.e. , s.5; Tarhan Erdem -İ. Selçuk Erez; *Kuruluşlarının Yıldönümünde Halkevleri (1952-1951- 1963)*, CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, Yayın No: 4, İstanbul 1963, s.13.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

halkodaları batıdaki ev ve odalar kadar yoğun çalışmasalar da¹⁵ döneminin en yaygın toplumsal eğitim ve kültür kurumu olma özelliklerini kapatılıncaya kadar korumuştur. Radyolar, gazeteler, dergiler, kitaplar alınarak(büyük kısmı CHP tarafından hediye edilmiştir. Yoksa bunları halkın hizmetine o dönemde sunmak çok zordu. Özellikle radyo o dönemde çok pahalı bir teknolojidir.) halkın günceli yakalaması sağlanmıştır. Halkevlerinde ve halkodalarında okuma yazma ve biçki-nakış kursları verilmiştir. Bu kurslar ücretsizdir. Okuma yazma kursları için CHP çok fazla paralar göndermiştir. Bu paralardan olsa gerek il, ilçe, köy hemen her halkevi ve halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Tunceli’de bu kurslara çok önem verilmiştir. Tunceli’de halkevlerinin yayını olmadığından dolayı bölgede halkevlerince yapılan tarih, edebiyat ve folklor çalışmaları hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır.

1. Tunceli’de Halkevleri ve Halkodalarının Açılışları

4. Umum Müfettişi Korgeneral Hüseyin Abdullah Alpdoğan 14 Ocak 1937’de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Pertek, Hozat ve Ergani ilçelerinde birer halkevi açılmasına müsaade edilmesini istemiştir¹⁶. Böylece Tunceli’de halkevi kurulması için ilk adım atılmış oldu. Abdullah Alpdoğan’ın bu talebi CHP genel yönetim kurulunun 20 Ocak 1937 tarihli toplantısında uygun bulunmuştur¹⁷.

21 Şubat 1937 Pazar günü Tunceli’nin ilk halkevi olan Pertek Halkevi törenle hizmete açılmıştır¹⁸. Açılış nedeniyle düzenlenen tören için 200 kişilik belediye salonunda 400 kişinin toplandığı, törenden sonra klarnet ve davulla yöresel oyunlar oynandığı, Atatürk, Başbakan, CHP, Ulus, Cumhuriyet ve Tan gazetelerine de haber verildiği, akşam da çeşitli piyesler oynandığı belirtilmiştir.

¹⁹. 8 Mart 1937’de Pertek Halkevi Başkanı CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yüze yakın gençle 5 Şubat 1937’de halkevine tahsis edilen belediye salonunda ilk hazırlık toplantısını yaptıklarını, 12 kişilik faal bir heyet seçilerek tören hazırlıklarına başlanacağı, halkevi açılma törenine ait örnek bir programın

---

¹⁵ Batıdaki bazı halkevi dergiler basmış, tiyatrolar, baleler, kütüphaneler yapmıştır. Toplanılan başış ve gelirler Tunceli’dekiyle kıyaslanırsa astronomik kalır. Tüm kollar tam faaliyet yürümüşür. Oysa Tunceli’de pek çok kolun sadece adı vardır.

¹⁶ 1935 yılında oluşturulan 4. Umum Müfettişlik bölgesi Tunceli, Bingöl ve Elazığ illerini kapsamaktaydı.

¹⁷ BCA 490.01.962.724.1. Umumu Müfettişlikler için bkz. Bülent Varlık, *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları* 1936.

¹⁸ Tunceli’nin ilk halkevi olan Pertek Halkevi aynı zamanda Tunceli’deki en faal halkevidir.

¹⁹ BCA 490.01.962.724.1.

incelendiği belirtilmiştir. Açılış törenin de İstiklal Marşı ve Cumhuriyet Andı okunacağını, cumhuriyetin doğuşuyla ilgili canlı tablo hazırlandığı, Vali Abdullah Alpdoğan'ın hitabesi, açılma nutku ve talimatnamenin okunacağı, Cumhuriyet meydanında Atatürk anıtı önünde saygı duruşu yapılacağı, dil, tarih, ar(Güzel Sanatlar), spor, köycülük ve kitap saray yayın şubelerini açılacağı belirtilmiştir²⁰.

İlçe Kaymakamı ve Pertek Halkevi Başkanı Sabri Berkem Pertek Halkevinin açılışı münasebetiyle 27 Şubat 1939'de CHP Genel Sekreterliğine bilgilendirme yazısı yazmıştır. Buna göre: 19 Şubat Pazar günü ve gecesi kutlamalar yapılmıştır. Saat 12'den itibaren halkın toplanmaya başladığı, salonun cumhuriyet ve istiklal savaşı levhaları ve kurdelelerle süslediği, 5 kişilik mahalli saz heyetinin milli parçalar çaldığı ve şarkılar söylediği, daha sonra genel başkan yardımcısı Refik Saydam'ın konuşmasının dinlendiği ve radyonun kapanarak programın uygulamasına geçildiği belirtilmiştir. Halkevi başkanı olarak konuşma yaptığını ve halkevlerinin önemini vurguladığı, halkevlerinden gençlerin şiir okuyup, konuşma yaptığı, Ülkü ve diğer dergiler ile kitaplardan 200'den fazlasının dağıtıldığı, akşama kadar salonda saz çalınarak, şarkılar söylendiği ve yöresel oyunlar oynandığı belirtilmiştir. Gece programının saat 19'da başladığı, öğrencinin söylediği istiklal marşının ayakta alkışlandığı, halkevi gençlerinin "Kanun Adamı" adlı piyesi oynadıkları, yine halkevi gençlerinin milli oyunlar oynadığı, daha sonra Celal Tuncer'in yazdığı 3 perdelik Devrim adlı piyesin oynandığı, son olarak okullu bir grubun söylediği Gençlik Marşı ve alkışlarla törenin bittiği belirtilmiştir²¹.

Hozat ve Pertek halkevi başkanları halkevlerinin açılışı dolayısıyla 20 Şubat 1939'da İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'ya tebriklerini ve şükranlarını sundukları birer telgraf çekmiştir²².

CHP Pülümür İlçe Başkanı Halis Güven 6 Temmuz 1940'ta Genel Sekreterliğe yazı yazarak Danzik Bucağının merkezi olan Tahsini köyü muhtarının halkodası açılması için müracaat ettiğini, gereken uygulamanın yapılmasını istemiştir. 8 Ağustos 1940'ta Genel Sekreterlik bu yazıya cevaben burada halkodası açılabilmesi için işleri yürütecek eleman, her yıl en az 250

---

²⁰ BCA 490.01.962.724.1.

²¹ BCA 490.01.962.724.1.

²² BCA 490.01.962.724.1.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

liralık bütçe, halkodası olabilecek bir bina(en az 1 salon ve 2 odası olmalı) , olması halinde Genel Sekreterliğe başvurulması istenmiştir²³.

19 Şubat 1940 tarihinde açılan Mazgirt Halkodası başkanı Hasan Erman 1 Mart 1941’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodası kitapları için kaymakam vekilliği yapan Binbaşı Hakkı Işıl’ın yardımıyla bir bina kiraladıkları, yeni kaymakam Halil Tuncerle bu konuda anlaşamadıklarından okutmakta olduğu iki sınıfın kendisini külfet altında bıraktığını söyleyerek istifa etmiştir. Kaymakamlık halkodasına başkanlığına 2 Şubat 1941’de bir yazı göndererek 2 Şubat 1941’de idare heyeti seçimlerinin yapılacağını bildirmiştir. Buna karşılık genel sekreterlik 13 Mart 1941’de Hasan Erman’a gönderdiği yazıda kaymakamlığın müdahalesi ile halkodası yönetimi seçilmesinin halkodası talimatnamesine uygun olmadığını, kendisinin görevine devam ederek yönetimde oluşan boşlukları yedek üyelerle tamamlaması istenmiştir²⁴.

Ovacık kaymakamı ve halkodası başkanı Fikri Kuttan 29 Ekim 1941’de Genel Sekreterliğe telgraf çekerek Ovacık’ta halkodası yapıldığı için partiye teşekkür etmiştir. 4. Genel Müfettişi Abdullah Alpdoğan 31 Ekim 1941’de genel sekreterliğe çektiği telgrafta cumhuriyetin kuruluşunun on sekizinci yıldönümü olan 29 Ekim 1941’de Ovacık Halkodasının açıldığını bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği 3 Kasım 1941’de Ovacık Halkodası başkanlığına bir yazı yazarak odanın açılışını kutlayarak başarılar dilemiştir²⁵.

24 Aralık 1942’de Şeteri nahiyesinde halkodası açılması için genel sekreterliğe gönderilen yazıya karşılık genel sekreterlik 27 Ocak 1943’te CHP Pülümür ilçe heyeti başkanlığına bir yazı göndermiştir. Şeteri’de bina ve bütçe imkânlarının nasıl sağlanacağına dair olumlu bir kanaat oluşmadığı belirterek, 4. Umum Müfettişliğin olurunun alınması gerektiği ve gelecek yıl bu şekilde hareket edilerek yeniden başvurulması istenmiştir²⁶.

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 4 Ocak 1943’te CHP Genel Sekreterliğine Gönderdiği telgrafta Tunceli ve Elazığ illerinde yeni halkevi ve halkodası açmaya imkân olmadığını bildirmiştir²⁷.

Kalan kaymakamı Cavit Okyayuz 4 Ocak 1944’te genel sekreterliğe yazdığı yazıda Tunceli vali ve komutanlığının 2 Kasım 1943 tarih ve 1124/4074

---

²³ BCA. 490.01.962.724.1.

²⁴ BCA. 490.01.962.724.1.

²⁵ BCA. 490.01.1792.1266.

²⁶ BCA 490.01.962.724.1.

²⁷ BCA 490.01.962.724.1.

sayılı emri ile 19 Şubat'ı takip eden ilk Pazar günü kurulması planlanan ve açılışı yapılacağı bildirilen halkodasını oluşturduklarını bildirmiştir²⁸.

Tahsini Halkodası Başkanı Celal Tekin 22 Şubat 1944'te CHP genel sekreterliğine ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderdiği yazıda 20 Şubat 1944 tarihine tesadüf eden Pazar günü Tahsini Halkodasında halkevi ve odalarının yıl dönümünün kutlanacağını, bildirmiştir. Düzenlenecek program hakkında da bilgi verilmiştir. İstiklal marşı, kutlama nutku, konuşmalar, mahalli oyunlar, milli oyunlar oynanmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bağlılık telgrafı çekilmiştir²⁹.

4. Umum Müfettişlik CHP Genel Sekreterliğinin 14 Temmuz 1944 ve 5/68111 sayılı emrine karşılık 11 Eylül 1944'te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 7 Temmuz 1944 tarih ve 5/2533 sayılı genelgenin 1. maddesinde belirtilen ve 4. Umum Müfettişlik bölgesinde kalan bütün ilçelerde birer halkevi ve halkodası kurulduğunu bildirmiştir. 1945'te ise nahiyelerle büyük köylerde açılması uygun bulunan halkodalarından Tunceli'de 14 nahiye ve 6 köyde açılacağı, bunun için genel sekreterliğin gereken malzeme ve parayı göndermesi istenmiştir³⁰.

4. Umum Müfettişliğin 11 Eylül 1944'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda 1944 itibarıyla Tunceli'de faal olan halkevleri ve halkodaları liste halinde verilmiştir. Ayrıca 1954 yılında basılan "Halkevleri ve Halkodalarının Yurt içinde Dağılımları" adlı eserde de bu bilgiler yer almaktadır³¹.

11 Eylül 1944 Tarihli Arşiv Belgesine Göre 1944'te Tunceli'de Faal Olan Halkevleri ve Halkodaları

1944 İtibarıyla Tunceli'deki Halkevleri	1944 İtibarıyla Tunceli'deki Halkodaları
Pertek Halkevi	Çemişgezek Halkodası
Hozat Halkevi	Nazımiye Halkodası
Pülümür Halkevi	Ovacık Halkodası
	Kalan Halkodası
	Mazgirt Halkodası

²⁸ BCA 490.01.1244.148.2.

²⁹ BCA 490.01.962.724.1.

³⁰ BCA, 1705,931.2.

³¹ BCA, 490.01.1705.931.2. ; *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılımları*, Doğu Matbaası, Ankara 1945, s.71-72.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

	Çarsacak Halkodası
	Muhundu Halkodası
	Tahsini Halkodası
	Vasgirt Halkodası

4. Umum Müfettişlik 5 Aralık 1945’te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli valiliğine açılan halkodaları binalarının yapımı için 1094 kilo çivi ve 8380 lira para verildiğini bildirmiştir³².

4. Umum Müfettişlik 7 Şubat 1946’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Şubat 1945’te açılan halkodalarının yapı durumunu gösterir cetveli de belirtmiştir. Buna göre Şubat 1945’te Tunceli’de açılmış olan 19 halkodası olduğu belirtilmiştir. Ancak Vaskovan Halkodasının 1946’da açılacağı belirtilmiştir. Zaten bu oda da 1946’da açılan halkodaları listesinde yer almıştır. Bu listede yer vermemizin sebebi ne kadar yardım aldığının belirtilmesidir³³.

7 Şubat 1946 Tarihli CHP Kataloğuna Göre Şubat 1945’te Tunceli’de Açılan 19 Halkodası

1945’te açılan Halkodaları	Ne Miktar Yardım Yapıldığı	Nerelerde Yeni Tip Halkodası Binasının Bitirildiği ve Tipi	Nerelerde Yeni Tip Halkodası Binasının Yapılmaya Devam Ettiği ve Tipi
Zaranik Bucağı (Ovacık)	500 Lira	5.Tip Plan	
Karaoğlan Bucağı (Ovacık)	500 Lira		5.Tip Plan
Brastik Köyü (Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Pintiğe Köyü (Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Göbürge Köyü (Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Şeteri Bucağı (Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Rabat Köyü	500 Lira		2.Tip Plan

³² BCA, 490.1705.931.2.

³³ BCA, 490.01.1705.901.2.

Savaş Sertel

(Pülümür)	Lira		
Hasangazi Köyü (Pülümür)	500 Lira	2.Tip Plan	
Deşt Bucağı (Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Çihik (Türüşmek) Bucağı (Kalan)	500 Lira	5.Tip Plan	
Pah Bucağı (Kalan)	500 Lira	5.Tip Plan	
Kahmut Bucağı (Kalan)	500 Lira		Mayıs'ta Başlanacak
Vasgirt Bucağı Merkezi Paşavenk köyü (Pertek)	500 Lira	2.Tip Plan	
Dere Bucağı Merkezi Rumkiğ köyü (Pertek)	500 Lira	2.Tip Plan	
Deşt Bucağı Merkezi Sin Köyü (Hozat)	500 Lira		2.Tip Plan
Amutka Bucağı Merkezi Peyik Köyü (Hozat)	500 Lira		2.Tip Plan
İresi Bucağı (Nazımiye)	500 Lira	5.Tip Plan	
Hakis Bucağı (Nazımiye)	500 Lira	5.Tip Plan	
Germili Bucağı (Çemişgezek)	500 Lira	5.Tip Plan	
Vaskovan (Çemişgezek) Bucağı (*)	500 Lira		

(*) 1946'da yapılacak.

Halkevleri ve halkodalarının Türkiye'deki dağılışını gösteren eserde Çemişgezek'e bağılyken çeşitli sebeplerden dolayı 1944 yılında Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağılanan Başvartnik bucağında açılan halkodası yanlışlıkla

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

Tunceli’de açılan halkodaları içinde gösterilmiştir³⁴. Aynı eserde 1945 yılında Kalan ilçesine ait Germici adlı bir bucak halkodası açıldığı belirtilmiştir³⁵. Kalan ilçesinin böyle bir bucağı yoktur.

CHP Genel Sekreterliği 14 Şubat 1946’da Dördüncü Umum Müfettiş Korgeneral Muzaffer Ergüder’e bir yazı göndermiştir. Yazıda Bingöl ve Tunceli’de 40 yerde halkodası açılması yönündeki tekliflerinin 30 Ocak 1946’da kabul edildiği, her odaya birer tane eşya torbası gönderildiği yazılmıştır. Yazıda torbalarda birer tane milli bayrakla parti bayrağı, halkodaları talimatnamesi, demirbaş eşya defteri, gelen ve giden evrak kayıt defterleri, kitaplık defteri, hesap defteri, üye kayıt defteri, mühür, başlık ve 50 tane kitap olduğu, Atatürk ve İsmet İnönü resimleri ile çalışma raporlarının doldurulacağı kâğıtların da ayrıca gönderileceği belirtilmiştir. Ayrıca boşalan torbaların genel sekreterliğe iade edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Umum müfettişten bu kültür yuvalarının bu vasfını kaybetmeden çalışabilmesi için buralarla ilgilenmesi ve gereken yardımı yapması istenmiştir. Bu vesileyle 30 Ocak 1946’da Tunceli’de açılan 28 tane halkevi liste halinde verilmiştir³⁶.

CHP Genel İdare Kurulu Kararına Göre 30 Ocak 1946’da Tunceli’de Açılan 28 Halkodası

Halkodasının Adı	Bucağı	İlçesi	Halkodasının Adı	Bucağı	İlçesi
Dervişcemal Köyü	Merkez	Hozat	Hülüman Köyü	Muhundu	Mazgirt
İnciağa Köyü	Merkez	Hozat	Kızılkale Köyü	Muhundu	Mazgirt
Dimili Köyü	Germili	Çemişgezek	Kızılcık Köyü	Çarsancak	Mazgirt
Germisik Köyü	Merkez	Çemişgezek	Köderiç Köyü	Çarsancak	Mazgirt
Karasar Köyü	Merkez	Çemişgezek	Mestan Köyü	Muhundu	Mazgirt
Kızı Köyü	Germili	Çemişgezek	Pulan Köyü	Muhundu	Mazgirt
Pulur Köyü	Merkez	Çemişgezek	Riçik Köyü	Muhundu	Mazgirt
Sığnak Köyü	Germili	Çemişgezek	Şilk Köyü	Muhundu	Mazgirt
Ulukale Köyü	Vaskovan	Çemişgezek	Kimsor Köyü	İresi	Nazimiye
Vaskovan Bucağı	Vaskovan	Çemişgezek	Şavak Bucağı	Şavak	Pertek

³⁴ *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışı*, Doğu Matbaası, Ankara 1945, s.71-72.

³⁵ *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışı*, Doğu Matbaası, Ankara 1945, s.71-72.

³⁶ *BCA 490.01.962.724.1.*

Savaş Sertel

Canik Köyü	Muhundu	Mazgirt	Bozağakaraderbenti Köyü	Deşt	Pülümür
Coşık Köyü	Muhundu	Mazgirt	Kaymazan Köyü	Danzik	Pülümür
Danaburan Köyü	Merkez	Mazgirt	Kayırlar Köyü	Deşt	Pülümür
Göktepe Köyü	Çarsacak	Mazgirt	Rabat Köyü	Merkez	Pülümür

Tunceli vali ve komutan vekili Kudret Kantoğlu 28 Şubat 1946'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkevlerinin ve halkodalarının açılış yıldönümü olan 24 Şubat 1946 Pazartesi günü saat 15'te Tunceli'nin ilçe, bucak ve köylerinde mevcut 3 halkevi, 28 halkodası ve 1946 yılında yeniden açılan 27 halkodasının açılış merasimi yaptığı bildirilmiştir. Bu yazıda merasimlerde milli oyunlar oynandığı, halaylar ve halk türküleriyle sazlı sözlü olarak coşkun eğlenceler yapıldığı, ilgililer tarafından konuşmalar yapıldığı, her biri bir kültür kaynağı olan 58 ev ve odanın candan bağlılıklarını arz ettiğini belirtmiştir³⁷.

Tunceli'deki halkodalarından bazıları 26 Şubat 1946'da genel sekreterliğe göndermişlerdir. Bu halkodaları başkanları gönderdikleri yazılarda 24 Şubat Pazar günü halkodaları açılış yıldönümüyle ilgili olarak yaptıkları çalışmaları anlatmışlardır³⁸.

CHP Genel Merkezinin aldığı 16 Mart 1950 tarihli yazıda Casik köyü Halkodası başkanı Ali Açıkgöz 19 Şubat 1950'de Casik Halkodası açılış töreni düzenlendiğini, törende okul öğrencileri ile okuma-yazma kursu öğrencilerinin istiklal marşı okuduğu, halkodalarının önemini vurgulandığı, köylülerin

³⁷ BCA 490.01.962.724.1.

³⁸ Bu yazılardan biri Coşık Köyü Halkodası Başkanı Ali Açıkgöz tarafından imzalanmıştır. Yazı şu şekildedir: "Köyümüzde Halkodası açılması münasebetiyle, köyün küçük ve büyükleri kadın erkek 24/21946 Pazar günü okul meydanında toplandılar. Halkevleri ve halkodalarının açılış merasimleri dolayısıyla program gereğince açılış törenine aşağıda arz edilmiş olduğu veçhile başlandı. Okul öğrencilerinden müteşekkil bir grubun söylemiş olduğu istiklal marşıyla tören başladı. Halkın anlayacağı bir lisanla hazırlanmış olan veciz bir söylev verilerek Halk partisinin mana ve medulu açıklanmış, cumhuriyetimizin altı umdesinin bu odalarda tecelli ve temerküz ettiği ve halkodamızın ilim ve irfan ocağı olduğu anlaşılmıştır. Muhitimizden temin edilen davul ve zurna ile evvelce tertiplenmiş olan milli ve mahalli oyunlardan halay, zeybek ve bar gibi oyunlar oynatılmış, şarkılar ve türküler söylenilerek bu mutlu güne bir halk bayramı çeşnisi verilmiş ve halkın coşkun tezahürleri içinde var olsun milletimiz, var olsun hükümetimiz ve var olsun büyüklerimiz sedaları yükselmiştir. Halkodasının açılış töreninde bulunan büyük küçük köylü vatandaşların bu mutlu güne kavuştuklarından dolayı yüce Başbuğlarına aziz milli şeflerine içten kopan sarsılmaz bağlılık ve tazimlerine tercüman olunmasını candan ve yürekten arzular, odamız için her an inanca çalışılacağını arz eder bu hususta buyruklarınızı bekler ellerinizden öperim. Coşık Köyü Halkodası Başkan Yetkilisi Ali Açıkgöz."

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

halkodasına kavuşmaktan büyük mutluluk duyduğu, konuşmalardan sonra halkoyunları gösterileri düzenlendiği belirtilmiştir. Halkodası başkanı şimdilik köy okulunda faaliyete başladığını yazmıştır³⁹.

2. Tunceli’deki Halkevi ve Halkodası Başkanları ve Yönetim Kurulu Üyeleri

Pertek Halkevi başkanlığı 9 Nisan 1937’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkevinde açılan beş şubeye üyelerin seçildiği ve bu üyeler tarafından idare heyeti seçildiği bildirilmiştir. İdare heyeti üyeleri ise dil, tarih, edebiyat şubesinden dava vekili Emin Sönmez(Kâtipliğe seçilmiştir.), Ar şubesinden Hâkim Osman İlhami, spor şubesinden Doktor Adnan Gürsel(Muhasipliğe seçilmiştir.), köycülük şubesinden Mehmet Doğan ve kitap saray ve yayın şubesinden Mehmet Erdem⁴⁰.

Pertek Halkevi Başkanlığının 9 Nisan 1937’de CHP Genel Sekreterliğine Gönderdiği Yazıda Halkevinde Açılan Beş Şube İçin Seçilenler

Dil, Tarih, Edebiyat	Savcı Özkurt	Dava vekili Sönmez	Tüccar Mehmet Öztürk
Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi	Meliha Arpat	Hâkim O.İlhami	Başöğretmen Adil
Spor Şubesi	Doktor A.Göksel	Terzi Hakkı	Öğretmen Ali
Köycülük Şubesi	Çiftçi Ömer	Dava Vekil Şevket	Çiftçi Mehmet Doğan
Kitap Saray, Yayın	Ali Doğan	Sebiha Berkem	Tüccar Mehmet Erdem

Pertek Halkevi Başkanlığı 24 Mart 1939’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda iki senelik görev süreleri biten halkevi şubeleri komite başkan ve üyelikleri için 21. madde gereğince seçim yapıldığı ve bu isimlerin gönderilen listede verildiği belirtilmiştir. Yönetim kurulu için dil, tarih, edebiyat şubesinden dava vekili Emin Sönmez(Muhasipliğe seçilmiştir.), ar şubesinden Başöğretmen Adil Gürtarak, spor şubesinden Hükümet Doktoru Adnan

³⁹ BCA 490.01.1059.1067.2.

⁴⁰ BCA 490.01.793.768.4.

Göksel(Kâtipliğe seçilmiştir.), kitapsaray ve yayın şubesinde tüccar Mehmet Erdem, köycülük şubesinde tapu memuru Ömer Öner seçilmiştir⁴¹.

Pertek Halkevi Başkanlığının 24 Mart 1939'da Genel Sekreterliğe Gönderdiği Yazıda Bildirilen İki Senelik Görev Süreleri Biten Halkevi Şubeleri Komite Başkan ve Üyelikleri İçin 21. madde Gereğince Yapılan Seçimde Seçilen Komite Başkan ve Üyeleri

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi	Ar(Güzel Sanatlar) Şubesi	Spor Şubesi	Kitapsaray ve Yayın Şubesi	Köycülük Şubesi
Başkan Belediye Azasından Halil Sungur	Başkan Meliha Arpad	Başkan Hükümet Doktoru Adnan Göksel	Başkan Belediye Azasından İbrahim Gürdaş	Başkan Kaymakamlıktan Emekli Zülfü Yolğa
Üye Dava Vekili Emin Sönmez	Üye Başöğretmen Adil Gürtarak	Üye Türk Hava Kurumu Muhasibi Mehmet Öcal	Üye Tüccar Mehmet erdem	Üye Tapu Memuru Ömer Öner
Üye Tüccar Mehmet Öztürk	Üye Hürrem Dilek	Üye Terzi Hakkı Gürdaş	Üye Tahsil Kâtibi Arslan Han	Üye Çiftçi Mehmet Doğan

Pertek Kaymakamı ve halkevi başkanı Sabri Berkem 21 Temmuz 1939'da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Keşan Kaymakamlığına atandığından Pertek Halkevi başkanlığı görevinden ayrıldığını, bu görevi başkalarının devam ettireceğini, her an partinin emrini yerine getirmeye hazır olduğunu bildirmiştir. 18 Ekim 1939'da Pertek Halkevi genel sekreterliğe gönderdiği yazıda halkevi başkanının kaymakam Osman Akçalı olduğu, 1908 Kozan doğumlu olan kaymakamın İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden

⁴¹ BCA 490.01.949.678.1.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

mezun olduğu bildirilmiştir⁴². 4. Genel Müfettiş vekili Fuat Yurttaş 28 Şubat 1946’da genel sekreterliğe yazdığı yazıda Pertek Halkevi başkanı kaymakam Hakkı Uygur’un başka bir yere tayini çıktığından dolayı gelecek olan yeni Pertek Kaymakamı Bahri Erkmen’in halkevi başkanı olarak atandığını bildirmiştir. Pertek Halkevi başkanı Zeki Söylemezoğlu 21 Ocak 1947’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Bahri Erkmen’in çekilmesi üzerine Zeki Söylemezoğlu’nun başkan seçildiği bildirilmiştir⁴³.

Pülümür Halkevi başkanı Rıza Aydın’ın mazeret sunarak halkevi başkanlığından çekilmesi üzerine Pülümür CHP ilçe idare kurulu başkanı Hulusi Güven’in başkanlığında toplanan kurul 6 Kasım 1939’da Öğretmen Ahmet Atılğan’ı Pülümür Halkevi başkanı olarak görevlendirilmiştir. (Ahmet Atılğan 1335 Malatya doğumlu ve ortaokul mezunudur). Pülümür CHP yönetim kurulu başkanı Halis Güven 18 Aralık 1940’ta genel sekreterliğe yazdığı yazıda Pülümür Halkevi başkanı Ahmet Atılğan’ın 20 Temmuz 1940’ta askere gitmesi dolayısıyla bu tarihten itibaren halkevi başkanlığına Ali Demircan tarafından bakıldığı bildirilmiştir. Pülümür Halkevi başkanı Kazım Yamen 12 Aralık 1944’te Pülümür CHP idare heyetine gönderdiği yazıda halkevi üyelerini liste halinde göndermiş ve onaylanmasını istemiştir⁴⁴.

Pülümür Halkevi Başkanı Tarafından 12 Aralık 1944’te Pülümür CHP İdare Heyetine Gönderilen Liste

Asil Üyeler	Halkevindeki Görevi	Görevi	Yedek Üyeler	Görevi
Kazım Yamen	Başkan	PTT Müdürü	Hilmi Hiştik	Tahrirat Kâtibi
Bedri Argun	Aza	Gezici Başöğretmen	Niyazi Öztürk	Tüccar
Şükrü Erdem	Aza	Emekli Memur	Rıza Erkanlı	Nüfus Kâtibi
Vahit Kılıçer	Aza	Öğretmen	Abbas Altunkaş	Maliye Kâtibi

⁴² BCA 490.01.949.678.1. 1939’dan 1946’ya kadar olan dönemde kimlerin halkevi başkanı ve halkevi yönetiminde üye olduğuna dair herhangi bir arşiv belgesi yoktur. Bundan dolayı bu dönemler eksik kalmıştır.

⁴³ BCA 490.01.949.678.1. Mart 1945 itibarıyla Pertek halkevi Başkanı Kaymakam Hakkı Uygur’dur.

⁴⁴ BCA 490.01.949.678.1.

Savaş Sertel

AliRıza Günay	Aza	Sağlık Memuru	Yusuf Baki	Marangoz
Mustafa Esen	Aza	Nüfus Memuru	Hıdır Oğuz	Halktan
Fahri Yıldırım	Aza	Ofis Memuru	Mustafa Dal	Halktan

CHP Pülümür idare heyeti başkanı Halis Güven'in genel sekreterliğe gönderdiği 25 Şubat 1945 tarihli yazıda Pülümür Halkevi başkanı Mustafa Yamen'in 22 Şubat 1945'te başkanlıktan istifa ettiği bildirilmiştir. CHP ilçe idare heyeti başkanı adına Kâtip Şükrü Erdem 5 Nisan 1945'te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Pülümür Halkevi başkanlığına Başöğretmen Nezir İnal'ın seçilerek görevine başladığı bildirmiştir. Pülümür Halkevi başkanlığı 15 Ocak 1947'da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Nezir İnal'ın tayininin başka bir şehre çıkması üzerine Genç ilçesi tahrirat kâtipliğinden emekli Yaşar Sabri Esen'in seçildiği bildirilmiştir⁴⁵.

Hozat Halkevi başkanlığı⁴⁶ 9 Mart 1937'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı göndererek halkevinde şimdilik, dil, tarih ve edebiyat, köycülük, gösteri, spor kollarının oluşturulduğunu ayrıca kollardan halkevi yönetim kuruluna üyelerin seçildiğini belirterek bunu liste halinde sunduğunu beyan etmiştir. Bu kollardan seçilen üyelerden oluşan halkevi yönetim kurulu üyeleri şunlardır: Doktor Necmettin Akay, Sorgu Hâkimi Süreyya Petekkaya, Başöğretmen Kadri, Arif Sönmez⁴⁷.

Hozat Halkevi Başkanlığının 9 Mart 1937'de CHP Genel Sekreterliğine Gönderdiği Yazıda Belirttiği Halkevi Kol Başkanları ve Üyeleri

Dil, Tarih, Edebiyat	Köycülük Kolu	Gösteri Kolu	Spor Kolu
Doktor. Necmettin Akay	Sorgu Hâkimi Süreyya Petekkaya	Başöğretmen Kadri	Bayi Akif
Jandarma Komutanı Tacettin Çınar	Cumhuriyet Savcısı Müfit	Öğretmen Ruşen	Nüfus Kâtibi Enver Ölçerman

⁴⁵ BCA 490.01.949.678.1.

⁴⁶ Tunceli'de Pertek'ten sonra açılan ikinci halkevi Hozat Halkevi'dir. Bu ev 1937'de faaliyete geçmiştir.

⁴⁷ BCA 490.01.793.768.4.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

Tahrirat Bahri Sönmez	Kâtibi	Tüccar Haydar	Öğretmen Atıfat	Terzi Fahri Sönmez
		Tapu Memuru Necip Bingöl		Arif Sönmez(?)
		Tüccar Naim		

Not: İlk sırada yazılanlar kol başkanıdır.

Hozat Halkevi başkanlığı 28 Kasım 1939’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Kaymakam Avni Duru’nun halkevi başkanı olduğunu, 1323 Eskişehir doğumlu olan Kaymakamın Mülkiye mektebi mezunu olduğunu bildirmiştir⁴⁸. CHP Genel Sekreterliği 10 Ocak 1947’de Hozat Halkevi başkanlığına yazı yazarak, kayıtlarda Hozat Halkevi başkanı olarak İhsan Özalp’in görüldüğünü belirtmiş ev halkevi başkanlığında bir değişiklik olup olmadığını genel sekreterliğe bildirilmesi istemiştir. Hozat’ın İnciağa Halkodası başkanı Mehmet Vursavaş 6 Mart 1949’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda iki ay sonra İnciağa köyünden ayrılarak memleketi olan Çemişgezek’e gideceğini bundan dolayı yerine başka birini başkan seçmelerini istemiştir. Genel sekreterlik ise Hozat ilçe idare kurulu başkanlığına 18 Mart 1949’da gönderdiği yazıda İnciağa Halkodası başkanı Mehmet Vursavaş’a hizmetlerinden dolayı teşekkür edilerek, yerine başka bir başkanın geçmesinin sağlanması talimatını vermiştir⁴⁹.

1941 yılında Çemişgezek Halkodasının idare heyeti üyeleri şunlardır: Başkan Reşat Akat(Başöğretmen), azalar Emin Selçuk(Cumhuriyet Savcısı), Şükrü Ocakdan(Nüfus Memuru), Ali Kılıç(Zabıt Kâtibi), Süleyman Dirgin(Öğretmen)’dir. Odada iş bölümü yapılmayıp beraberce çalışılmaktadır. Odaya kayıtlı 70 erkek, 6 kadın üye vardır⁵⁰. Çemişgezek Halkodası başkanı(1947 itibarıyla) Reşat Akat’tır⁵¹.

Nazımiye’den Ali Korkmaz 24 Temmuz 1951’de genel sekreterliğe bir mektup yazarak 1945 yılında açılan Nazımiye’nin Dereova nahiyesi Halkodası başkanlığına Hüseyin Doğan’ın seçildiği, Doğan’ın 1950 yılında görevinden

⁴⁸ BCA 490.01.949.678.1. Hozat Halkevi Başkanı ve yönetim kuruluyla ilgili 1939’dan 1947’ye kadar herhangi bir arşiv belgesi bulunamamıştır.

⁴⁹ BCA 490.01.949.678.1.

⁵⁰ BCA 490.01.1003.874.1.

⁵¹ BCA.490.01.844.338.2.

istifa ettiğini ancak bunu genel sekreterliğe bildirmeyerek oda başkanlığı konumundan istifade ettiğini belirtmiştir⁵².

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık Halkodası yönetimini şu şekilde bildirmiştir: Kaymakam ve halkodası başkanı Fikri Kurttan, Hükümet Tabibi Avni Domaniç, Milli Eğitim Müdürü ve Başöğretmen Saim Konat, Mal Müdür Hikmet Samuk. Ayrıca halkodasının 87 üyesi vardır ve hepsi erkektir⁵³.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Temmuz 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt Halkodası üyelerini şu şekilde tespit etmiştir: Başkan Kemal Ayanlar(Mal Müdürü), üyeler Sadi Öksüz(Hükümet Doktoru), Muhittin Dağlı(Özel Muhasebe Memuru), Hüseyin Atantürk(Mahkeme Başkâtibi). Odaya kayıtlı 62 üye olduğunu, geçen yıl açıldığında 43 üyesi olan odanın bayan üye kaydetmediğini belirtmiştir⁵⁴.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda Nazımiye Halkodası yönetimini şu şekilde belirtmiştir: Başkan Hilmi Ünsal(Öğretmen), üyeler İbrahim Çolak(Öğretmen), Ali Çelik(Tapu Memuru), Ferit Ardıç(Tüccar), Mustafa Türkkalp(Mal Müdürü), Rıza Atık(Tüccar)⁵⁵.

Bunun dışında belgelerde adlarına rastladığımız oda başkanları şunlardır:

Mareşal Çakmak Halkodası başkanı Muammer Tapucu, 2 Nisan 1945 itibarıyla Mareşal Çakmak Halkodası başkanı Kaymakam Kamil Efes'tir. Mazgirt Halkodası başkanı Şevki Akyıldız. Çemişgezek Halkodası başkanı Nevzat Güner⁵⁶. Germili Halkodası başkanı Zihni Akdağ. Çemişgezek Dimili köyü Halkodası başkanı Hasan Özyurt. Mazgirt Çarsancak bucağına bağlı Kızılcık köyü Halkodası başkan vekili İbrahim Gürşan. Muhundu nahiyesi Halkodası başkanı Bedri Şener. Çarsancak Halkodası başkanı Fehmi Tan. Mestan köyü Halkodası başkanı Şerif Öztürk. Vaskovan Halkodası başkan Vekili Osman Koç. Şavak Halkodası başkanı Zülfi Şahin. Türüşmek Halkodası başkanı Ali Duman, daha sonra Hüseyin Orhan. Pah Halkodası başkanı ve Bucak Müdürü Latif Keleştimur.

---

⁵² BCA 490.01.949.678.1.

⁵³ BCA, 490.01. 997.852.1.

⁵⁴ BCA, 490.01.997.852.1.

⁵⁵ BCA, 490.01.997.852.1.

⁵⁶ BCA 490.01.1059.1067.2.

3.Tunceli Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Raporları

CHP halkodalarını başıboş bırakmamıştır. Zaman zaman il, ilçe, bucak ve köylerdeki halkevleri ve halkodalarını teftiş eden bölge müfettişleri vardır⁵⁷. Bu müfettişler aynı zamanda milletvekilidiler. Müfettişler yaptıkları teftişin ardından rapor tutarak bu raporları CHP Genel Sekreterliği’ne göndermişlerdir. Raporlar çok doyurucu olmasa da genel bir bilgi verilmesi açısından önemlidir⁵⁸.

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 22 Nisan 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek’in 1050 rakımında bulunduğunu, Hükümet Konağı, okul ve halkevinin olduğunu yazmıştır. Soykan raporunda merkezde 49 kız 151 erkek, iki köy okulunda 26 kız 156 erkek iki eğitimci okulunda 10 kız 55 erkek öğrenci olduğunu bildirmiştir. Halkın tarımla geçindiğini, geçen yıl buğdayları kıvımlı zararlısının yediğini, bu yıl ise meyveleri soğğun vurduğunu, ilin gönderdiği 1575 kg pamuk tohumunun ekilmesiyle durumlarının düzeleceğini, belirtmiştir. Halkevi açıldığında 195 üyesini olduğunu, teftişleri sırasında ise üye sayısının 162 olduğunu ve üye konusunda çalışılması gerektiğini, şu anki kaymakamdan önce düzensiz olarak toplanıldığını, kaymakamın geldiği, 3 Eylül 1940’tan sonra komitelerin ve genel kurulun düzenli olarak toplanıldığını yazmıştır. Raporunda karar defteri tutulduğunu, kasa defterlerinin usulüne uygun tutulmadığını, tahsisat, emanet, avans ve gelir defterlerini olmadığını, kendilerine örnek defterler vererek nasıl yazmaları gerektiğini öğrettiğini ve bu defterleri tutmayı kabul ettiklerini, harcama belgelerini tam ve uygun bulduğunu belirtmiştir. Soykan bütçelerini de yazmıştır. Buna göre 50 lira belediyeden, 15 lira verit parası, 200 lira çeşitli gelir, 265 lira tüm gelir olarak gösterildiğini ayrıca geçen yıldan 157 lira 93 kuruş, 20 lira kira, 206 lira da halktan toplanarak 384 lira aldıklarını, 334 lirasını harcadıklarını, ellerinde 49 lira 80 kuruş kaldığını yazmıştır. Raporda, en büyük harcamanın radyo aküsü için yapıldığını, 10 lira ücretle hademe çalıştırdıklarını, belediyeye 12 lira kira verdiklerini, bu yıl paraya ihtiyaçları olmadığını yazmıştır. Halkevinin özel idareden yardım almadıklarını ve şubelerine az para ayırmak zorunda kaldıklarını, yakınlarıdaki bir değirmene satın aldıkları dinamoyu koyarak akülerini masrafsız doldurmayı

---

⁵⁷ Elazığ Bölgesi Müfettişi, Muş Bölgesi Müfettişi gibi.

⁵⁸ Tunceli’deki halkevleri ve halkodalarını tanıtan başka belge olmadığından dolayı bu raporlarda belirtilen bilgilerle yetinmek durumunda kalınmıştır

umduklarını, belediyeden ayrılan parayı almamışlarsa da ayrılan paydan kirayı düşeceklerini ve arta kalan parayı alacaklarını, kaymakamın aynı zamanda belediye başkanı da olduğunu yazmıştır. Yeni kaymakam geldikten sonra Pertek Halkevinin planlı ve bilinçli çalıştığını, aile toplantıları ve gençlik geceleri düzenlediklerini, spor kolunun diğer şubelerden daha fazla çalıştığını belirtmiştir⁵⁹.

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 28 Mayıs 1942'de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Pertek Halkevinin 24 Mayıs 1942'de teftiş ettiğini halkevinin bütçesinin gelirlerinin geçen seneden devreden 17.71 lira, belediyeden alınan 50 lira, özel muhasebeden 70 lira, kira bedeli 11.39 lira, çeşitli gelirlerden 40.20 lira olmak üzere 194.30 lira olduğu, giderlerinin ise 192.83 lira olduğu, 1.47 lira karda oldukları, buna karşın Mayıs ayında 39 lira müstahdem ücreti ödeyeceklerinden 37.53 lira açıklarının olduğu, halkının tamamının Türk olduğu, Tunceli ilinin sene sonu olması dolayısıyla buraya yardım edemediğinden, partinin halkevine 50 lira yardım yapmasının uygun olacağı, evin çalışmasının iyi olduğunu, defter ve kayıtlarının temiz düzgün ve talimatlara uygun olduğunu, ilçenin çok güvenli olduğu⁶⁰, güz ekiminin iyi olduğu ancak uzun süren kış mevsiminin birazını bozduğunu, mısır ve mercimek ekildiğini, Ziraat Bankasından alınan 1500 kg patates tohumunun donarak bozulduğu, mevsimin kurak gittiğini ancak 26 ve 27 Mayıs'ta iyi yağmur yağdığını, İlden 30 ton Kanada Arpası verildiğini, kılçıksız olan bu arpanın ekmeğinin iyi olduğunu, halkın bu arpadan tohumluk istediğini, tedarik edilebilirse çok yerinde olacağını, Haziran ve Temmuz'da 30 ton yemeklik istediklerini, belediyenin halkevinin radyo aküsünü doldurmak için satın aldığı bir motoru akarsu altına monte ettiğini böylece radyonun sürekli çalışmasının sağlandığını, geçen yıldan önce başlatılan hamamın kubbesinin iyi yapılamadığından bitirilemediğini, Elazığ'dan parti mimarı Abdülkadir'i de yanında götürdüğünü, mimarın kubbenin kaldırılarak betonla kapatılması ile inşaatın bitebileceğini söylediğini, kapı, pencere, su tesisatı ve termosifon olduğundan binanın az masrafla biteceğini, ilin inşaatın bitmesi için gerekli parayı sağlayacağını vaat ettiğini, böylece Tunceli'nin tüm ilçelerinde birer hamam yaptırılmasının mümkün ve lüzumlu olduğunu belirtmiştir⁶¹.

---

⁵⁹ BCA 490.01.1003.874.1.

⁶⁰ 3 yıldır hırsızlık yaşanmamıştır.

⁶¹ BCA 490.01.1003.874.1.

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 12 Temmuz 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Çemişgezek’in Elazığ’dan 66 km uzaklıkta olduğunu, kışın Murat Nehri’ni geçmek gerektiğinden ancak atla gidilebileceğini yazmıştır. Soykam, ilçede üç nahiye ve 80 köy olduğunu, ilçe halkının % 95’inin Türkçe konuştuğunu yazmıştır. Merkezdeki ilkokulda 71 kız 115 erkek öğrenci olduğunu, nahiye ve köylerdeki okullarda 241 kız 467 erkek öğrenci olduğunu, eğitmen okullarında da 105 kız 545 erkek öğrenci olduğunu, kültür çalışmalarında iyi olduklarının hayvancılığın yaygın olmasından dolayı geçimin iyi olduğu, buğday mahsulünün bir kısmını kımıl zararlısının yediğini, belirtmiştir. Halkevi bütçesinin gelirleri 230 lira belediyeden, 90 lira ilden, 37 lira halktan olmak üzere 357 lira gösterilse de belediyenin 170 lira verdiği, ilin ayrıca 25 lira verdiğini, spor kulübünün 36 lira 26 kuruş verdiği, müsamereden 24 lira kazanıldığını böylece 347 lira 26 kuruş gelirin olduğu belirtilmiştir. Giderlerin ise 322 lira 35 kuruş olduğu, bu yıla devredilen 24 lira 35 kuruştan 13 lira 83 kuruşunun harcadığı ve 11 liralарının kaldığı belirtilmiştir. İdare heyetinin düzenli olarak toplandığı, defterleri temiz ve düzenli tuttıklarını, sandalye masa ve sobalarının olmadığını belirterek bir miktar yardım yapılmasının yerinde olacağını belirtmiştir⁶².

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 31 Temmuz 1942’de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Çemişgezek Halkodasını 29 Temmuz 1942’de ziyaret ettiğini, bütçesinin gelirinin 50.52 lirasının satılan ilaçlardan, 100 lirasının özel muhasebeden, 65 lirasının belediyeden, 200 lirasının genel sekreterlikten sağlandığı, 415.52 lira geliri ve 415.52 lira gideri olduğu, hiç paralarının olmadığını, belediyenin vermeyi bildirdiği 100 liranın tamamını veremediğini, genel sekreterliğin gönderdiği 200 lirayı borçlarına verdiklerini, odacılarının Haziran ve Temmuz aylıklarını radyo için postaneye vergi olarak verdiklerini, köylüye örnek olarak getirdikleri arı kovanı için posta ücreti borçlarının olduğunu, yeni bütçelerinin onaylanmadığını ve bunu beklediklerini, binalarının ayda 7 lira kira karşılığı olduğunu ve binanın yeterli olduğunu, 30 sandalye ve 12 pencere perdesine ihtiyaçlarını olduğunu, günlük masraflarını belediye ve özel muhasebeden verilen paralarla karşılayamadıklarını, halkın odaya yardım edecek durumunu olmadığını, kaymakamın halkodasına ilgisinin az olduğunu, oda başkanı Eğitim Memuru Reşat Akat ve arkadaşlarının çalıştıklarını, düzenli toplantılar

---

⁶² BCA 490.01.1003.874.1.

yaptıklarını, Ankara'dan getirtilen aşı ile 350 armut ağacını, Niğde'den getirtilen elma aşısı ile 370 elma ağacının aşılandığını, Malatya Tarım Müdürlüğünden istenen 1000 asma çubuğunu dağıttıklarını, 1598 sakız ağacına fındık aşısı vurduklarını ve tüm aşuların %75'inin tuttuğunu, getirtilen arı kovanlarını gördüğünü ancak kovanın bazı eksiklerinin olduğunu, odanın ilden gönderilen 7 dokuma tezgâhının halka dağıttığını, gönderilen ustanın bu ilçeye ders vermeye gelmediğini ve bu konuyu takip edeceğini, odanın faydalı olmaya çalıştığını ve halkın da toplantılara katıldığını ancak odanın müsamere ve başka yollarla para toplayamadığını, bu odaya 200 lira yardım yapılması gerektiğini belirtmiştir⁶³.

Muş Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 21 Nisan 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi teftiş raporunda Osmanlı zamanında Dersim il merkezi yapılan Hozat'ın 1640 rakımlı güzel bir ilçe olduğunu geçim kaynağının tarıma dayalı olduğunu yazmıştır. Raporda, merkezde beş sınıflı bir okul olduğu ve bu okulda 39 kız 177 erkek, ilçenin iki köyünde 29 kız 97 erkek, diğer iki köy öğretmen okulunda 16 kız 43 erkek öğrenci olduğu belirtilmiştir. İlkokul çağında 1791 öğrenci olduğunu, halkevinde şube ve komite başkanlarının tamamının gittiğini yazmıştır. Halkevi başkanı ve aynı zamanda kaymakam olan kişiye yeni atamalar yapmasının söylediğini, sosyal yardım komitesi başkanlığına Doktor Zihni Kavurt'un, temsil şubesine Öğretmen Muhittin'in, spora Öğretmen Abdi Ural'ın, dil ve edebiyata Başöğretmen Necdet Esin'in atandığını, köycülük şubesi başkanlığını ise kaymakamın aldığını söylemiştir. 1937'de açılan bu evin 125 üyesi varken, teftiş tarihi itibarıyla üye sayısının 126 olduğunu, halkevi yönetiminden bu sayının artırılmasını istediğini, memur ve subay eşlerinin de üye olarak kaydedilmesini istediğini belirtmiştir. Bütçe olarak 30 liranın geçen seneden devrettiğini, 150 lira belediyeden ve 30 lira da halkevi önündeki parkın kirasından olmak üzere 210 lira geliri olduğunu bu paranın 157 lira 24 kuruşunun harcadığını böylece ellerinde 53 lira kaldığını yazmıştır. 8 lira aylıkla bir odacılarının olduğunu, bu paranın bu yıl yeterli olduğunu, köycülük şubesinin örnek tarla, fidanlık ve kavaklık yapacağını, her ayın birinci ve üçüncü cumartesi akşamında gençlik gecesi düzenleneceğini, milli türküler söylenerek eğlenileceğini yazmıştır. Soykam raporunda Hozat Halkevi'nin iyi çalışmadığını, bunda halkevi idare kurulundakilerin çeşitli sebeplerle ayrılmalarının etkisinin olduğu gibi kaymakamın gevşekliğini de etkisinin

---

⁶³ BCA 490.01.1003.874.1.

olduğunu, General Abdullah Alpdoğan’la da görüştüğünü ve halkevinin çalışmalarının takip edilmesinin gerektiğini söylediğini, belirtmiştir⁶⁴.

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942’de genel sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi raporunda Hozat’a 20 Temmuz’da uğradığını, Hozat halkevi muhasebesinin 58 lira 73 kuruş karda olduğunu yazmıştır. Raporunda halkevi binasının iyi bir bina olduğunu, yanında havuzlu bir bahçe bulunduğunu, bahçede çocuklar için salıncak, iki tane çadır şemsiye, halkevinde ise yeterince masa sandalye ve çalışan bir radyo olduğunu yazmıştır. Soykam, Halkevi Başkanı da olan Kaymakam Avni Duru’nun tayininin Bayramiç’e çıkması dolayısıyla yapılan sayımda eksik olan iki çam sandalye ve dört sigara tabağının bedeli olan 8 lira 80 kuruşun halkevi ve belediye eski muhasibinden tahsil edildiğini yazmıştır. Kayıp olan 34 gürgen sandalye ve 3 portatif ceviz sandalyenin bedeli olan 34 lira 30 kuruşun da Avni Duru’dan tahsil edilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Soykam, halkevine 300 lira yardım yapılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir⁶⁵.

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 18 Eylül 1942’de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Hozat Halkevini 20 Temmuz 1942’de ziyaret ettiğini, 24 Temmuz’da ise raporunu sunduğunu, Hozat Kaymakamının değişmesi ile milli günlerde bir canlılık yaşanmasını ve kültürel eksikliklerin tamamlanmaya çalışılacağını umduğunu yazmıştır. Halkevi bütçesinin dar olduğunu ve daimi bir müstahdeme ihtiyacı olduğunu, işe yarar daimi bir odacı veya kâtip bulundurulması için genel sekreterlikten 300 lira yardımın yerinde olacağını belirtmiştir⁶⁶. 19 Eylül 1943’te Genel Sekreterliğe bir yazı daha yazan Dr. Münir Soykam yeni atanan kaymakamın genç ve atılgan olduğunu, halkevinin iyi bir toplantı yeri olduğunu, kültürel çalışmaların yavaş yavaş gelişeceğini belirtmiştir. Odacının⁶⁷ halkevini daima açık tutması ile çalışmasının hızlanmasının kolay olmayacağını, bir kâtime ihtiyaç olduğunu, halkevinde şube toplantılarının hiç olmadığını, spor dışındaki çalışmalarının yeterli olmadığını, özellikle Türkçe öğretme çalışmaları üzerinde önemle durulması gerektiğini yazmıştır⁶⁸.

---

⁶⁴ BCA 490.01.1003.874.1.

⁶⁵ BCA 490.01.997.852.1.

⁶⁶ BCA 490.01.1003.874.1.

⁶⁷ Odacıya verilen paranın çok az olduğunu belirtmiştir.

⁶⁸ BCA 490.01.1003.874.1.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Haziran 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Mazgirt Halkodası teftiş raporunda Mazgirt'in 1400 rakımlı, 779 nüfuslu küçük bir kasaba olduğunu belirtmiştir. İlçenin genel nüfusunun 20857 kişi olduğunu, 3 nahiyesi olduğunu, halkodasının 1940-1941 mali yılı itibarıyla 2 lira 45 kuruş karda olduğunu, halkodasının iyi çalışmamış olduğunu, güzel sanatlar, sosyal yardım ve diğer esaslarla ilgilenilmediğini belirtmiştir⁶⁹.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942'de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt Halkodasını 22 Temmuz 1942'de teftiş ettiğini, bütçesinin 30.52 lirasının önceden devreden, 75 lirasının özel muhasebeden, 10 lirasının belediyeden, 27.37 lirasının halktan toplanan bağışlardan, olmak üzere 142.89 lira geliri ve 139.03 lira gideri olduğunu, 3.86 lira, toplamda ise 6.13 lira karda olduklarını, halkodası başkanlığına Malmüdürü Kemal Ayanların getirildiğini, geçen teftişinde verdiği çalışma programını elden geldiği kadar yaptıklarını, yeni kaymakamın iyi bir ahenk ve düzen oluşturduğunu, oda binası küçük olduğundan belediyenin bir binayı oda için tamir ettirdiğini ve tamiratın başladığını gördüğünü ve uygun bulduğunu, bir radyo, bir kitap dolabı, 35 sandalye, iki lüks lambası ve 4 masaya ihtiyaç olduğunu ve bunlar için 200 lira(radyo hariç) yardıma gerek görüldüğünü belirtmiştir⁷⁰.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık(Mareşal Çakmak) ilçe merkezinin Munzur dağ silsilesinin platosunda küçük bir ovada Munzur suyu kenarında küçük bir merkez olduğunu yazmıştır. İlçenin 182 hane, 366(180 kadın 186 erkek) nüfusa sahip olduğunu, bir kışla, subay evleri, Hükümet konağı ve memur evleri olduğunu, yapılmakta olan halkodasının da yakında biteceğini belirtmiştir. Merkezdeki ilkokulda 20 kız 62 erkek, Havaçor öğretmen okulunda 6 kız 47 erkek öğrencisi olduğunu, buraya yatılı okul açılmasının çok faydalı olacağını belirtmiştir. Halkodası üyesinin az olduğunu, memur eşlerinin de üye olarak yazılmasının doğru olacağını belirtmiştir. 1940-1941 mali yılında 44 lira 42 kuruş karda olduklarını belirtmiştir. Genel Merkezin halkodası binasının yapımı için 4000 ve 2798 lira para gönderdiğini, paranın Ziraat Bankası'nda kaldığı dönemden alınan 20 lira

---

⁶⁹ BCA, 490.01.977.852.1.

⁷⁰ BCA 490.01.1003.874.1.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

faizle birlikte toplam 6818 lira para olduğunu, teftiş günü itibarıyla inşaata 4002 lira harcadığını, 2816 lira paranın ise kaldığını, belirtmiştir⁷¹.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942’de genel sekreterliğe gönderdiği raporda Mareşal Çakmak(Ovacık) Halkodasını 20 Temmuz 1942’de teftiş ettiğini, bütçesinin 17.08 lirasının devir, 100 lirasının özel muhasebeden, 81.50 lirasının halktan, 10 lirasının emanetten geldiğini, gelirinin 208.58 lira giderinin ise 198.63 lira olduğunu, 9.95 lira karda olduklarının halktan 25 lira daha alındığını ve ellerinde 34.95 lira olduğunu, halkodası inşaatının bittiğini, kapılardan birkaçının da yağlı boya yapıldığını, bina için 6873.56 lira harcama yapıldığını, geçen teftişte kaymakamın inşaat parasından sipariş ettiği ve bunun kabul edilmeyeceğini söylenen radyonun ne olduğunu sorulduğunu, inşaat parasına katmak için radyonun satıldığını belirtildiği, kaymakam odasında halkevi parasıyla alınan bir diğer radyoyu halkevi demirbaşına kaydettirdiğini, halkodasının mefruşata ihtiyacı olduğunu, bunun için ortalama 800 lira gerektiğini, bu paranın da 4. Genel Müfettişlikçe verilmesinin uygun olacağını, halkodasının çalışmalarının yetersiz olduğunu, kaymakama daha şeffaf ve daha güven verici bir şekilde çalışması gerektiğini söylediğini, merkezde ve Zeranik’te halkın güzel Türkçe konuştuğunu, halk tarafından kutsal kabul edilen Munzur suyu kaynağındaki Ziyaret köyü muhtarının köylerinde eğitim okulu açılmasını istediğini bildirmiştir⁷².

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda Nazımiye’nin 1600 rakımlı 75 hanesi 662 nüfusu(331 kadın, 331 erkek) olan şirin bir kasaba olduğunu yazmıştır. İlçe ilkokulunda 14 kız, 112 erkek öğrenci olduğunu, burada bir yatılı okula ihtiyaç olduğunu belirtmiştir Halkodasının 8 kadın 109 erkek üyesinin olduğu, geçen yılki açılıştta 87 üyeleri olduğunu, 1940-41 mali yılında 22 lira 29 kuruş karda olduklarını, belirtmiştir. Belediye radyosunun buraya konduğunu halkodasının tevazu içinde çalıştığını belirtmiştir⁷³.

---

⁷¹ BCA 490.01.1003.874.1.

⁷² BCA 490.01.1003.874.1.

⁷³ BCA, 490.01.997.852.1.

4. Tunceli'deki Halkevi ve Halkodalarında Verilen Konferanslar

Halkevlerinin ve halkodalarının en büyük kültür faaliyetlerinde bir de konferanslardır. Oysa incelediğimiz arşiv belgelerine göre Tunceli'de çok az halkevi ve halkodası konferans vermiştir. Halkevi ve halkodası yönetimlerine külfet olarak görülen bu faaliyet aslında kendi kendine öğrenmenin araçlarından olan kitap, gazete, dergiden daha önemlidir. Çünkü insanın görerek ve duyarak öğrendikleri, okuyarak öğrendiklerinden çok daha fazladır.

1939 yılında Hozat Halkevinde 1 Mart'tan 1 Haziran'a kadar her hafta Çarşamba günleri 15 ile 16 saatleri arasında çeşitli konularda konferans verilecektir. 26 Nisan 1941'de Hozat Halkevi'nde Hükümet Doktoru Zihni kavurt tarafından "Dünya Ahvali ve Türkiye Siyaseti" konulu bir konferans verilmiştir. Ayrıca iki sağlık konferansı daha vermiştir⁷⁴.

CHP Kataloglarına Göre 1939'da Hozat Halkevi'nde Verilen Konferanslar

Tarih	Kim Tarafından Verileceği	Konusu
1 Mart 1939	Hükümet Doktoru Cemal Erkan	İntani Hastalıklar
8 Mart 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Ulaşım Araçlarındaki gelişmeler
15 Mart 1939	Üsteğmen Fuat İnal	Binicilik Hakkında
22 Mart 1939	Üsteğmen Ahmet Coşkun	Spor ve Kayak
29 Mart 1939	Doktor Cemal Erkan	Çocuk Bakımı
5 Nisan 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Şimendiferler ve Tarihçesi
12 Nisan 1939	Eczacı Üsteğmen Ekrem	Zehirli Gazların Tahribatı
19 Nisan 1939	Savcı Müfit Sezer	Kapitülasyonlar
26 Nisan 1939	Doktor Cemal Erkan	Sıtma Tedavisi
3 Mayıs 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Bankalar
10 Mayıs 1939	Teğmen Seyfi Önür	Havaya Karşı Korunma Tedbirleri

⁷⁴ BCA 490.01.1013.909.1.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

17 1939	Mayıs	Kaymakam Turgut Başkaya	Köy Kanunu Hakkında
24 1939	Mayıs	Doktor Cemal Erkan	Göz Hastalıkları
30 1939	Mayıs	Savcı Müfit Sezer	Suç Hakkında

Çemişgezek Halkodası başkanı Reşat Akat 15 Mart 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Pülümür Halkodasında konferans verdiğini belirtmiş ancak bu konuda herhangi bir detay veya bilgi vermemiştir⁷⁵. CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam 12 Temmuz 1941’de yazdığı raporda halkodasında verilen konferansa da değinmiştir. Münir Soykam’ın raporunda Çemişgezek Halkodası başkanı Reşat Akat’ın genel sekreterliğe yazdığı yazıda halkodasında verilen konferanslarla ilgili verdiği çok çok az olan bilgilere ilaveten 14 Haziran 1941’de başlayacak ve üç ay sürmesi planlanan konferansların her Cumartesi öğleden sonra verileceği belirtilmiştir. Konferansların konuları ve konuşmacıları hakkında bilgi verilmemiştir⁷⁶.

Pülümür CHP Başkanı Halis Güven 22 Nisan 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Pülümür Halkevi’nde Başöğretmen Ali Demircan, Şeteri’de Nahiye Müdürü Celal Tekin, Deşt’te Nahiye Müdürü Hıfzı Saler, Tahsini’de Nahiye Müdürü Sabri Kardemir tarafından konferanslar verildiğini, 25 Mart 1941’de başlayan konferansların 15 Nisan 1941’de sona ereceği belirtilmiştir. Konferansların hangi günlerde yapıldığı, kaç saat sürdüğü ve nelerden bahsedildiği hakkında bilgi verilmemiştir⁷⁷.

Pertek Halkevi Başkanlığının 12 Haziran 1940’ta genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 11 Haziran 1940’ta halkevinde Hâkim yardımcısı Vecdi Yarman’ın bir konferans verdiğini belirtilmiştir. Konferansta dünyanın durumu, Türklerin medeniyete olan katkıları, son büyük inkılâpla doğu milletlerine örnek bulunduğu, bölücülük ve bölücülüğün zararları ile Kürt, Laz, Kırgız, Kıpçak hepsinin tek millet olduğu söylenmiştir. Cumhuriyet Hükümetinin gericilikle olan mücadelesi, uçağın ve paraşütçülüğün faydaları ile Türk Hava Kurumuna

---

⁷⁵ BCA 490.01.1013.909.1.

⁷⁶ BCA 490.01.1003.874.1.

⁷⁷ BCA 490.01.1013.909.1.

vatandaşların her zamankinden daha fazla önem vermesi gerektiği gibi konulardan bahsettiğini bildirmiştir⁷⁸.

1941 yılında Pertek'teki halkevi ve halkodalarında 26 Mart-14 Nisan tarihleri arasında bir dizi konferans verilmiştir. Konferansların konusu hakkında bir bilgi verilmemiştir⁷⁹.

CHP Katalogları Tasnifli Arşiv Belgelerine Göre Pertek'teki Halkevi ve Halkodalarında Verilen Konferanslar⁸⁰

Tarih	Konferansı Veren Kişi	Konferansın Verildiği Yer
25 Mart 1941	Kaymakam Hamdi Önay	Pertek Halkevi
27 Mart 1941	Nahiye Müd. Haki Akkaynak	Dere Nahiyesi Merkezinde
28 Mart 1941	Öğretmen Kadri Onur	Pertek Halkevinde
29 Mart 1941	Nahiye Müd. B.Kaleli	Vaskirt Nahiye Merkezinde
30 Mart 1941	Hâkim Yrd. Vecdi Yarman	Pertek Halkevinde
1 Nisan 1941	Nahiye Müd. Ş. Avcı	Şavak Nahiye merkezinde
6 Nisan 1941	Kadri Onur	Pertek Halkevinde
9 Nisan 1941	Vecdi Yarman	Pertek Halkevinde
13 Nisan 1941	B.Kaleli	Vaskirt Nahiye Merkezinde
14 Nisan 1941	H. Akkaynak	Dere Nahiye merkezinde

Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi'nin, konferans çalışmalarında başarılı olduğunu, geldiği gün Hâkim Yardımcısı Vecdi Yarman'ın halk folkloru hakkında konferans verdiğini belirtmiştir⁸¹.

Kalan Halkodası başkanı Mahmut Tan 5 Haziran 1944'te CHP genel sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasına gelen köylü vatandaşların sağlık durumları üzerinde durulduğunu ve çeşitli vesilelerle bu konu üzerinde konuşmalar yapıldığını bildirmiştir⁸².

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de genel sekreterliğe gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş

⁷⁸ BCA 490.01.1013.909.1.

⁷⁹ BCA 490.01.1013.909.1.

⁸⁰ BCA 490.01.1013.909.1.

⁸¹ BCA 490.01.1003.874.1.

⁸² BCA.490.01.844.338.2.

raporunda geçen yıl halkodasında 11 konferans ve 5 konuşma yapıldığını, halkodasının ilçenin tek toplantı yeri olduğunu belirtmiştir⁸³.

5. Tunceli Halkodalarının Halk Sağlığı ile İlgili Faaliyetleri

Tunceli’deki Halkevleri toplum sağlığıyla ilgili faaliyetlerde de bulunmuştur. Sosyal yardımlaşma kısmına ayrılan paraların bir kısmıyla bölgedeki fakir hastalara ilaç alınmıştır. Bu bakımdan halkevleri salt eğitim ve kültür kurumu olarak kalmamış aynı zamanda toplumsal ve sosyal bir kurum olarak ta rol almıştır.

CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam’ın 12 Temmuz 1941 tarihli raporunda Çemişgezek Halkodasının güzel sanatlar, milli oyunlar ve türkülerle ilgilenmesi de bölgenin fakir hastalarıyla ilgilendiğini, 140 liralık ilaç getirterek hükümet doktoru aracılığıyla hastalara gerektiğiçe verilmesi konusunda doktorun tasarrufuna bırakıldığını bildirmiştir. Soykam, raporunda kişisel kanaatine göre sosyal yardıma ayrılan paranın tamamen ilaca ayrılmasının doğru olmadığını, belirterek bu konuda halkın ve belediyenin de yardım etmesinin sağlanmasını istemiştir⁸⁴.

Kalan Halkodası başkanı Mahmut Tanı 5 Haziran 1944’te CHP genel sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasına gelen yurttaşların sağlık durumu üzerinde durulduğunu, sıtma konusunda pek çok vatandaşın sıkıntı çektiğini, bildirerek bedeli Kalan Halkodası tarafından ödenmek şartıyla kinin gönderilmesini istemiştir. Bu durum halkevleri ve halkodalarının sadece eğitim ve kültürle değil halk sağlığıyla da yakından ilgilendiğinin bir göstergesidir. Genel sekreterlik Tunceli’nin kinin isteğini Sağlık Bakanlığına bildirmiştir. Sağlık Bakanlığı ise 12 Temmuz 1944’te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda ellerinde yeterli kinin olmadığından dolayı Kalan Halkodası başkanlığına bu ilacın gönderilmesinin mümkün olmadığını, Tunceli Sağlık Müdürlüğüne 1200 kutu atebriini yolladığını, kullanıldıkça yenilerinin gönderileceğini, bu atebriinden Kalan Halkodasının ihtiyacı oranında alabileceği bildirilmiştir⁸⁵.

---

⁸³ BCA, 490.01.997.852.1.

⁸⁴ BCA.490.01.1003.874.1.

⁸⁵ BCA.490.01.844.338.2. Atebrini o dönemler sıtma hastalığında kullanılan bir ilaçtır.

6. Tunceli Halkevleri ve Halkodalarına CHP Genel Sekreterliği Tarafından Gönderilen Yardımlar

CHP Genel Sekreterliği halkevleri ve halkodalarının kendi kendine yetebilmesi şartıyla açılmalarına izin vermişse de Tunceli'deki halkevleri ve halkodaları zamanla kendi ayakları üzerinde duramaz hale gelmiştir. Genel sekreterlikten sürekli yardım istemişlerdir. Genel sekreterlikte çoğu zaman istenen paranın tamamını olmasa da büyük kısmını göndermiştir. Gönderilen paraların dönemin şartlarında az ve çok olduğunu bilmememize rağmen, halkevi teftiş raporlarından anlaşıldığına göre halkevi bütçelerinin büyük bir kısmı genel sekreterlikten gönderilen paralardan oluşmaktaydı.

Hozat Halkevi başkanlığı 3 Aralık 1944'te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda halkevinin tamiri için gönderilen 300 liranın alındığı bildirilmiştir⁸⁶. CHP Genel Sekreterliği 29 Kasım 1948'de Hozat Halkodası başkanlığına bir yazı yazarak Hozat Halkodasına 150 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir⁸⁷. Genel sekreterlik 18 Haziran 1949'da Hozat Halkevine 400 lira, Pülümür Halkevine 500 lira, Kalan Halkodasına 400 lira yardım göndermiştir⁸⁸. İnciağa köyü Halkodası başkanı Mehmet Vursavaş 25 Mart 1949'da genel sekreterliğe yazdığı yazıda 1946'da açılan halkodasının 1947 yılında bitirilen binasının kapı ve pencerelerinin yaptırım adıklarından atıl durumda kaldığını, binanın yapımı için yardım gönderilmesini istemiştir. 25 Mayıs 1949'da CHP il idare kuruluna bir yazı yazan genel sekreterlik Deşt halkodası yapımı için gönderilen iki sandık çivi ile bin lira para gönderildiğini, çivilerin satılmasını ve elde edilen paranın bin liraya eklenerek genel sekreterliğe gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik 6 Şubat 1950'de Tunceli il idare kuruluna yazdığı yazıda Deşt'te halk odası yapılması amacıyla gönderilen bin liranın Hozat Halkevi binasının ihtiyaçlarının giderilmesi için Hozat Halkevi Başkanlığına gönderilmesini istemiştir⁸⁹.

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 3 Haziran 1939'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Pülümür ve Çemişgezek için birer halkevi binasına ihtiyaç olduğunu, bu binalar için harcanmak üzere on bin lira gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Genel Sekreterlik 28 Haziran 1939'da Abdullah Alpdoğan'a cevap yazarak bu yazının bu yılki bütçe yapıldıktan sonra

---

⁸⁶ BCA.490.01.1192.1265.4.

⁸⁷ BCA 490.01.1530.226.1.

⁸⁸ BCA 490.01.1530.226.1.

⁸⁹ BCA. 490.01.1792.1264.5.

geldiğini, bu yıl sadece il merkezindeki halkevleri yapımına öncelik verildiğini bildirmiştir. Genel sekreterlik 1944’te Pülümür Halkevi inşaatı için 2500 lira yardım göndermiştir⁹⁰. Genel sekreterlik 1 Mart 1945’te CHP Pülümür ilçe idare kuruluna yazdığı yazıda Pülümür Halkevi’nin döşemesi için bin lira gönderildiği belirtmiştir. CHP Genel Sekreterliği 24 Ekim 1947’de Pülümür’ün Rabat köyü Halkodasına yardım olarak 100 lira göndermiştir⁹¹. Çemişgezek Halkodasına genel sekreterlikten 200 lira yardım yapılması halinde 1947 yılı bütçesinin 400 lira olduğu belirtilmiştir⁹². Rabat Halkodası 2 Ocak 1948’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda genel sekreterliğin gönderdiği 100 lirayı aldıklarını ancak 150 liraya daha ihtiyaçları olduklarını belirterek 150 lira daha istemiştir. 11 Mart 1948’de CHP Genel Sekreterliği Rabat Halkodası Başkanlığına gönderdiği yazıda Rabat Halkodasına 150 lira gönderildiğini bildirmiştir. Pülümür’ün Rabat köyünde açılmış olan Rabat Halkodasının ihtiyaçları için Rabat Halkodası Başkanı Hasan Özyol 25 Aralık 1949’da CHP Genel Sekreterliğine yazı yazarak 250 lira yardım istemiştir. 12 Kasım 1947’de Pülümür Halkevi başkanı Yaşar Sabri Esen CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Pülümür Halkevi olarak çok müşkül durumda bulduklarını, genel sekreterliğin halkevinin masrafların karşılayacak uygun miktarda bir yardım gönderilmesini istemiştir⁹³. Genel sekreterlik 25 Aralık 1947’de Pülümür Halkevine bir yazı yazarak 500 lira gönderildiğini ancak sadece merkezden yardımlarla bu işin yürüyemeyeceğini, merkezin göndereceği yardımların düzenli olmayacağını, Pülümür Halkevinin de mahalli imkânlardan gelir sağlamaya başlamasını istemiştir. Pülümür Halkevi Başkanlığı 3 Ekim 1948’de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda bu yıl 800 lira yardım almazlarsa halkevini kapatmak zorunda olduklarını belirtmiştir. CHP Genel Sekreterliği 9 Nisan 1949 tarihinde Pülümür Halkevi Başkanlığına bir yazı yazarak Pülümür Halkevine 500 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir. Pülümür’ün Göbürge köyü Halkevi Başkanı Haydar Mutlu 16 Kasım 1948’de genel sekreterliğe yazdığı yazıda halkevinin çok zor durumda olduğunu, yakacak, sandalye, masa, aydınlatma aracı ve halk odası binasının olmadığını, yardım yapılmaz ise birkaç yıl içinde halkevinin sadece adının kalacağını belirtmiştir. Genel sekreterlik 9 Nisan 1949’da Göbürge köyü Halkodasına gönderdiği yazıda halkodasına 100

---

⁹⁰ BCA, 490.01.1792.1265.2.

⁹¹ BCA 490.01.1530.226.1.

⁹² BCA.490.01.844.338.2.

⁹³ BCA 490.01.1530.226.1.

lira yardım yapıldığını bildirmiştir. Pülümür Halkevi başkanlığı 21 Ocak 1950'de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 500 lira yardım istemiştir. 27 Mayıs 1950'de CHP Pülümür ilçe idare kurulu başkanı Halis Güven genel sekreterliğe yazdığı yazıda halkevi için alınan ve bedeli hala verilmeyen odun ve gazyağı bedelinin ödenmesi için 500 lira istemiştir. Genel sekreterlik 31 Ağustos 1950'de Pülümür Halkevi başkanlığına gönderdiği yazıda bir yardım yapamayacaklarını ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla gidermelerini istemiştir⁹⁴.

4 Şubat 1948'de Pertek'in Dere Bucağı Halkodası CHP Genel Sekreterliğine 1948 yılı bütçesini sunmuştur. Buna göre gelir ve giderleri denktir(869 lira 90 kuruş gelir, 869 lira 90 kuruş gider vardır). Bütçe tablo halinde verilmiştir. CHP Genel Sekreterliği 8 Aralık 1944'te Pertek Halkevi Başkanlığının genel ihtiyaçlarına harcanması amacıyla 250 lira para göndermiştir. Genel sekreterlik 29 Kasım 1948'de Pertek Halkevi başkanlığına bir yazı yazarak Pertek Halkevine 150 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir⁹⁵.

4 Şubat 1948'de Pertek'in Dere Bucağı Halkodası CHP Genel Sekreterliğine Sunduğu 1948 yılı bütçesi

Gelirler	Lira Kuruş	Giderler	Lira Kuruş
Özel Kuruldan	100	Çeşitli Saypalar	50
Uraydan Yardım	20	Posta ve Tel Saypaları	20
CHP Yardımı	100	Yapı ve Onarma Saypaları	60
Verit Paresi	100	Milli Günler Saypaları	50
Çeşitli Saypalar	120	Döşeme ve Demirbaş Saypaları	150
Köy Sandığından	20	Kâtip ve Hademe Saypaları	210
Emlak Gelirleri	216	Isıtma ve Aydınlatma	119. 90
Bakaya	20	Dil ve Tarih Şubesine	5
Geçen Seneden Devir	173. 90	Özel Sanatlar Şubesine	5
		Gösterit Şubesine	90
		Spor Şubesine	30
		Kitap Seray Şubesine	40

⁹⁴ BCA 490.01.1530.226.1.

⁹⁵ BCA 490.01.1530.226.1.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

		Köycülük Şubesine	40
Toplam	869. 90		869. 90

Halkodasında çalışan kâtip ayda 10 lira, müstahdemler ise 7.5 lira almaktadır.

CHP Tunceli İl İdare Kurulu Tunceli Halkodasının bütçesinin 30 Mart 1948’de genel sekreterliğe göndermiştir. Tunceli Halkodasına merkezden 563 liranın yardım olarak gönderilmesi istenmiştir. Genel sekreterlik 4 Haziran 1948’de CHP Tunceli il idare kurulu başkanlığına bir yazı göndererek Tunceli Halkodası bütçesinde gelir kısmına genel sekreterlikten yardım adıyla bir ödenek konulmaması, gerçek rakamlara dayanan tutumlu bir bütçe yapılması, halkodasının ihtiyaçları konusundan genel sekreterliğin ayrıca bilgilendirilmesi istenmiştir. CHP Türişmek başkanı Hüseyin Orhan 28 Ocak 1949’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda halkodası önünde hazırlanan Cumhuriyet alanının sulanması ve halkodası parkının gelir getirecek bir duruma gelmesi için 500 metrelik mesafeden getirilmesi planlanan içme ve sulama suyu için 800 lira gerektiği yazmıştır. Orhan, köylü ve partililerin 550 lira yardım yaptığını belirterek eksik kalan 250 liranın da genel sekreterlikten karşılanmasını istemiştir. CHP Genel Sekreterliği 1 Nisan 1949’da yazdığı yazıda CHP merkez bütçesinden bu amaçla yardım yapılmasına imkân görülmediği, Tunceli Özel İdaresi veya belediye bütçelerinden yapılacak yardımlarla bu işin çözülmesi gerektiği bildirmiştir⁹⁶. 4 Eylül 1949’da Ağrı Milletvekili Müştak Aktan genel sekreterlikten Çihik Halkodasına 500 lira yardım yapılmasını istemiştir. 29 Aralık 1949’da genel sekreterlik Türişmek Bucağına bağlı Çihik Halkodası başkanlığına 250 lira yardım göndermiştir⁹⁷.

CHP Genel Sekreterliği 29 Kasım 1948’de Çemişgezek Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak Çemişgezek Halkodasına 300 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir⁹⁸.

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 20 Haziran 1939’da genel sekreterliğe çektiği telgrafta Ovacık İlçe merkezinin acilen bir halkevine ihtiyacı olduğunu belirterek bunun için gerekli olan 4 bin liranın gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik 21 Temmuz’da Alpdoğan’a cevap yazarak istenilen 4 bin lirayı göndermeye çalışacaklarını, diğer halkevlerinin inşaat hesaplarının

⁹⁶ BCA 490.01.1530.226.1.

⁹⁷ BCA. 490.01.1792.1266.

⁹⁸ BCA 490.01.1530.226.1.

iyi yapılmadığını, önceden kararlaştırılan para ile bitirilemediklerini, inşaatların sürüncemede kaldığını, Ovacık için de sonradan böyle bir durumla karşılaşılmasını için binanın proje ve keşif namesinin iyice tespit edilerek ve hesaplanarak acilen gönderilmesini istemiştir. 4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 16 Ağustos 1939'da 4025 lira keşifli Ovacık Halkevi keşif cetvelini ve projesini göndererek Ovacık'ta iş mevsiminin çok kısa sürmesinden dolayı inşaatı bir an önce başlamak için dört bin lirayı istemiştir. Genel sekreterlik 6 Eylül 1939'da istenen dört bin lirayı göndermiştir. Ayrıca başka para istemeden inşaatın bitirilmesini istemiştir. 7 Ekim 1940'ta Alpdoğan genel sekreterliğe bir yazı yazarak Ovacık ilçe merkezi olan Mareşal Çakmak Kasabasında yaptırılmakta olan halkevi için istenen dört bin lira ile o zamanın şartlarında binanın bitirilebileceğini ancak savaş şartlarında zamlanan mallardan dolayı inşaatın ince işlerinin kaldığını, bunun için iki bin lira gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik 19 Aralık'ta Ovacık Halkevi binası için 2798 lira 24 kuruş ödenek göndermiştir⁹⁹. Ovacık Kaymakam vekili ve Halkodası Başkanı Hikmet Olğaç genel sekreterliğe 3 Ocak 1949'da yazı yazarak yakacak, masa sandalye almak ve kütüphane kurulması için 500 lira istemiştir. CHP Genel Sekreterliği 1 Nisan 1949 tarihli yazısında Ovacık Halkevine 300 lira yardım gönderildiğini belirtmiştir. Ovacık Belediye Başkanı ve Halkodası Başkanı Mustafa Kılıç genel sekreterliğe 1 Şubat 1950'de yazdığı yazıda Ovacık Halkodasının geçen yıl gönderilen 300 lira ile tamir edildiğini ve paralarının kalmadığını belirterek ödenek istemiştir¹⁰⁰.

Mazgirt'in İresi Nahiyesi Halkodası başkanı Mehmet Bozkurt 25 Ekim 1948'de genel sekreterliğe bir yazı yazarak halkodası binasının yıkılmak üzere olduğunu, merkezden bir miktar yardım yapılırsa ameliye işlerinin köylü tarafından karşılanarak binanın yapılabileceğini belirtmiş ve 600 lira yardım istemiştir¹⁰¹.

Mazgirt'in Şilk köyü Halkodası başkanı Hıdır Zaimoğlu 30 Mart 1950'de Bursa Milletvekili Fahri Bük'e yazdığı mektupta 29 Aralık 1945'te kurulan halkodasının radyo alımı ve bina yapımı ihtiyaçları için ödenek istemiştir¹⁰².

Nazımiye Halkodası başkanı Mehmet Erden 28 Mayıs 1947'de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda Nazımiye'de dört halkodası olduğunu, bucak ve

---

⁹⁹ BCA 490.01.1792.1264.5.

¹⁰⁰ BCA 490.01.1530.226.1.

¹⁰¹ BCA, 490.01.1705.931.2.

¹⁰² BCA 490.01.1530.226.1.

köylerdeki halkodalarının binasının yapıldığını, Nazımiye Halkodası binasının yapımı için taş, kireç, çimento gibi malzemeleri kendilerinin bulacağını, ancak bin lira yardıma ihtiyaçları olduğunu belirterek bin lira para istemiştir¹⁰³.

7. Tunceli’de Halkevleri ve Halkodalarınca Açılan Türkçe Okuma Yazma Kursları

Halkevleri ve halkodalarının hedef kitlesi örgün öğretim dışında kalan bireylerdir¹⁰⁴. Bundan dolayı bu kesimdeki insanlardan okur-yazar olmayanlar için ücretsiz Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu kurslar Tunceli’de de çok yoğun olarak açılmıştır.

CHP Genel Merkezince Tunceli’de 1947 yılı itibariyle 9 tane okuma-yazma kursuna öğretmen aylığı, ısıtma gideri ve ders malzemesiyle fakir öğrencilere verilecek kitap, defter masrafı olarak toplam 1350 lira gönderilmiştir. 6 Aralık 1948’de CHP Genel Sekreterliğinden Tunceli Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen yazıdan 1947 yılı başından başlamak üzere Hozat ve Pülümür Halkevi ile Pertek, Çemişgezek, Kalan, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Germili ve Çarsacak Halkodalarında 1947 yılı başında başlamak üzere okuma-yazma kursu açıldığı anlaşılmaktadır. 16 Aralık 1948’de Tunceli Milli Eğitim Müdürü İbrahim Tuncay CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılında başlaması planlanan okuma-yazma kurslarının Merkez Pah, Türüşmek, Çihik; Nazımiye Merkez, İresi; Hozat Pehik, Çemişgezek Vaskovan; Pertek Dere, Paşavenk; Mazgirt Muhundu, Çarsacak; Ovacık Merkez, Zeranik; Pülümür Tahsini ve Deşt Hasangazi Köyü Halkodaları ile Pülümür Halkevinde açılmasının daha uygun olduğunu bildirmiştir¹⁰⁵. CHP Genel Sekreterliğinin Ovacık’ın Zeranik köyü, Pertek’in Dere bucağı, Hozat’ın Pehik köyü, Pülümür’ün Tahsini Bucağı, Pülümür’ün Deşt Nahiyesine bağlı Hasangazi köyü, Tunceli Merkeze bağlı Türüşmek(Çihik), Nazımiye’nin İresi köyü, Tunceli Merkeze bağlı Pah Nahiyesi, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Çemişgezek’in Germili Bucağı, Halkodaları ile Hozat ve Pülümür Halkevlerine gönderdiği yazılarda bu ev ve odalarda açılacak olan 1949 yılı birinci devre okuma-yazma kurslarının 4 aylık masrafları için CHP il idare kurulu adına 150’şer lira gönderildiği bildirilmiştir. Bunların dışında Kimsor köyü

¹⁰³ BCA 490.01.1792.1264.5.

¹⁰⁴ Kadir Ulusoy, Bahattin Demirtaş, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halkevleri ve Millet Mektepleri”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı, C. 29, Ankara, 2009, s. 1195.

¹⁰⁵ BCA 490.01.1059.1067.2.

Halkevinde de 1949 yılı birinci dönem okuma-yazma kursu açılacağı ve bu kurs için de 150 lira ödenek verildiği belirtilmiş, Bunun için toplan 2250 lira gönderilmiştir. Genel sekreterlik İl İdare Kuruluna yazdığı yazıda Mazgirt ve Germili halkodalarını kurs açmadığını bu nedenle 300 liranın Genel Sekreterliğe iadesini istemiştir. CHP Genel Sekreterliği 13 Temmuz 1949'da CHP il idare kurulu başkanlığına yazdığı yazıda Mazgirt ve Germili halkodalarının kurs açmaması nedeniyle iadesi istenen 300 liranın bir an önce gönderilmesi istenmiştir. Germili Halkodası bu paraları 4 Ağustos 1949'da göndermiştir. CHP Genel sekreterliği Tunceli CHP il idare kuruluna 1 Mart 1950'de bir yazı göndermiştir. Buna göre her yıl halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının bir devreye indirildiği, kursun çalışma şartlarının ise 3 veya 4 ay olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Ayrıca Tunceli'de okuma-yazma kursu açacak halkevleri ve halkodaları liste halinde verilmiştir¹⁰⁶.

CHP Genel Sekreterliği'nin Tunceli CHP İl İdare Kuruluna 1 Mart 1950'de Gönderdiği Listeye Göre 1950 yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılması Planlanan Halkevleri ve Halkodaları

Ödenek Gönderilenler	Mart Ayında Ödenek Gönderilecekler
Hozat-İnciağa köyü Halkodası	Mazgirt-Muhundu Bucağı Halkodası
Kalan-Tüllük köyü Halkodası	Kalan Halkodası
Mazgirt-Şilk köyü Halkodası	Çemişgezek-Pulur köyü Halkodası
Pertek-Rumki köyü Halkodası	Çemişgezek-Germili köyü Halkodası
Mazgirt-Kızılcık Köyü Halkodası	Çemişgezek-Vaskovan köyü Halkodası
Pülümür Halkevi	Mazgirt-Köderiç köyü Halkodası
Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası	Mazgirt-Coşik köyü Halkodası
Pülümür-Şeteri Bucağı Halkodası	Mazgirt-Hülüman köyü Halkodası
Pülümür-Tahsini Bucağı Halkodası	Pertek-Şavak Bucağı Halkodası

CHP Genel Sekreterliği 4 Mayıs 1950'de il idare kurulu başkanlığına gönderdiği yazıda 19 halkevi ve halkodasında açılan okuma-yazma kursu masrafı olarak 200'er liradan 3800 lira gönderildiği bildirilerek, bu paranın bir

¹⁰⁶ BCA 490.01.1059.1067.2.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

an önce dağıtılması istenmiştir. Bu kursların hangi halkevi ve halkodasında açıldığı 13 Mart tarihinde gönderilen yazıda liste halinde verilmiştir¹⁰⁷.

CHP Genel Sekreterliğinin 13 Mart 1950’de Gönderdiği Yazıda 1950 Yılında Tunceli’de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak 19 Halkevi ve Halkodası

Kalan Merkez Halkodası	Mazgirt-Kızılılık köyü Halkodası
Kalan-Pah Bucağı Halkodası	Mazgirt-Köderiç köyü Halkodası
Kalan-Tüllük köyü Halkodası	Mazgirt-Mestan köyü Halkodası
Çemişgezek-Germili Bucağı Halkodası	Pertek-Şavak Bucağı Halkodası
Çemişgezek-Vaskovan Bucağı Halkodası	Pertek-Rumki köyü Halkodası
Çemişgezek-Pulur köyü Halkodası	Pülümür Halkevi
Mazgirt-Muhundu Bucağı Halkodası	Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası
Mazgirt-Coşık köyü Halkodası	Pülümür-Şeteri Bucağı Halkodası
Mazgirt-Hülüman köyü Halkodası	Pülümür-Tahsini Bucağı Halkodası
Mazgirt-Şilk köyü Halkodası	

1950 yılında Tunceli’de çizelgelerini genel sekreterliğe gönderen halkevleri ve halkodalarınca açılan okuma yazma kurslarına devam eden öğrenci sayıları tablo olarak verilecektir.

1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodalarından Cetvellerin Genel Merkeze Yollayanların Öğrenci Sayısı

Muhundu Bucağı Halkodası ¹⁰⁸	64 kişi	Tahsini Bucağı Halkodası ¹⁰⁹	38 kişi
Çarsancak Bucağı Halkodası ¹¹⁰	50 kişi	Kimsor Köyü Halkodası ¹¹¹	36 kişi
Coşık Köyü Halkodası ¹¹²	25	Vaskovan Bucağı	35

¹⁰⁷ BCA 490.01.1059.1067.2.

¹⁰⁸ BCA 490.01.1059.1067.2. Bedri Şener kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹⁰⁹ BCA 490.01.1059.1067.2. Köy Başöğretmeni Mustafa Yıldırım kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹¹⁰ BCA 490.01.1059.1067.2. Köy öğretmen Dursun Yıldız kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹¹¹ BCA 490.01.1059.1067.2. Köy Başöğretmeni Sıtkı Gürel kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

Savaş Sertel

	kişi	Halkodası ¹¹³	kişi
Mestan Köyü Halkodası ¹¹⁴	32 kişi	Şavak Bucağı Halkodası ¹¹⁵	30 kişi
Hülüman Köyü Halkodası ¹¹⁶	12 kişi	Çihik Köyü Halkodası ¹¹⁷	25 kişi

Mazgirt'in Köderiç köyü ve Pulur bucağı halkodaları ile Pülümür Halkevi başkanları 1950 yılı Mayıs ayında CHP Genel Sekreterliğine birer yazı yazarak kendilerine ödenmesi gereken 200 liranın CHP Tunceli il idare kurulunca ödenmediğini söylemiş ve bu kurul hakkında şikâyetle bulunmuşlardır¹¹⁸. Genel sekreterlik CHP il idare kuruluna 2 Haziran 1950'de yazdığı yazıda parti müfettişinin yaptığı incelemede CHP il idare kurulu başkanlığının iddia ettiği gibi kurs açtığını bildiren çoğu ev ve odaların kurs açmadığının tespiti edildiğini iletmıştır. 19 kurs ile tamsa geçilip, çalışanlara ödeme yapılmasını, diğerlerin ödeneklerinin ise toplu olarak genel sekreterliğe iadesini istemiştir. CHP il idare kurulu başkanı 8 Haziran'da genel sekreterliğe yazdığı yazıda kurs açılan çoğu halkodasının kurs açmış gibi göründüklerini bildirmiştir¹¹⁹.

Kalan Halkodası başkanı Halit Akbay 8 Ocak 1947'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Buna göre genel sekreterliğin Kalan Halkodasına gönderdiği 11 Aralık 1946 tarih ve 8/2910 sayılı emine göre 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı, kurs öğretmeni olarak Milli Eğitim memuru Bahattin Öge'nin görevlendirildiği, kursa devam eden 15 erkek öğrenci olduğu belirtilmiştir. Kalan Halkodası Eylül 1947'de 15 kişiyle devam ettiği kursun ikinci dönemini başlatmıştır. CHP Genel Sekreterliğinin Türüşmek(Çihik) Halkodasına gönderdiği yazıda 1949 yılı

¹¹² BCA 490.01.1059.1067.2. Okul Başöğretmeni Ali Açıkgöz kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹¹³ BCA 490.01.1059.1067.2. Mustafa Uyutan kurs öğretmeni olarak atanmıştır.

¹¹⁴ BCA 490.01.1059.1067.2. Köy okul eğitmeni Şerif Öztürk kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹¹⁵ BCA 490.01.1059.1067.2. Başöğretmen Yaşar Ayhan kurs öğretmeni olarak görevlendirmiştir.

¹¹⁶ BCA 490.01.1059.1067.2.

¹¹⁷ BCA 490.01.1059.1067.2. Başöğretmen Ali Duman ve öğretmen Kamer Güngörmüş kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.

¹¹⁸ BCA 490.01.1059.1067.2. 9 Mayıs 1950 tarihli yazı; BCA 490.01.1059.1067.2. , 27 Mayıs 1950 tarihli belge; BCA 490.01.1059.1067.2. , 27 Mayıs 1950 tarihli belge.

¹¹⁹ BCA 490.01.1059.1067.2.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

birinci dönem kursu için il idare kurulu adına 150 lira ödenek gönderildiği belirtilmiştir. Kalan’a bağlı Tüllük köyü Halkodası başkanı Mehmet Korkmaz 19 Ocak 1950’de CHP Genel Sekreterliği’ne yazdığı yazıda okul çağı dışında olup okuma yazma bilmeyen 33 kişi için köy okulunda kurs açılacağı, kursun öğretmen Reşit Aslan tarafından verileceğini bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat’ta bu yazıya cevap olarak 200 lira ödenek gönderildiğini kurs hazırlıklarının tatmin edici olduğunu belirtmiştir. Pah Halkevi başkanı Yusuf Gültekin 3 Mart 1950’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Ocak ayından itibaren Türkçe okuma-yazma kursunun devam ettiğini belirterek kurs için ayrılan 200 liranın gönderilmesini istemiştir¹²⁰. Genel sekreterlik bu yazıya cevaben 25 Mart 1950’de bir yazı göndererek kurs masrafı için 200 liranın il idare kuruluna gönderildiğini belirtmiştir. İl Milli Eğitim Müdürü Ali Yalçın CHP Genel Sekreterliğine 7 Şubat 1950’de gönderdiği yazıda merkez okulunda okuma-yazma kursu açıldığını, kursu bu okulun öğretmenlerinden Fövzi Öz’ün verdiğini, 25 öğrencisi olduğunu 35-40 öğrenci olmasını tahmin edildiğini, ildeki bütün müstahdemlerin devamının zorunlu tutulduğunu bildirmiştir. Tunceli Halkodası başkanı Halit Akbay ise genel sekreterliğe 7 Şubat 1950’de gönderdiği yazıda merkez okulunda açılan bu kursun masrafları için 200 lira gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik bu yazıya cevap olarak Tunceli Halkodası başkanlığına 23 Şubat’ta bir yazı göndermiştir. Bu yazıda merkez okulunda açılan kurs için 200 lira gönderileceği belirtilmiştir. CHP Genel Sekreterliği 22 Nisan 1950’de Çemişgezek’in Germili Halkodası başkanlığına bir yazı yazarak devamsızlıktan dolayı kapanına okuma yazmak kursu için gönderilen 200 liranın geri verilmesini, geri verilecek olan bu paranın Merkeze bağlı Çihik Halkodası başkanlığına kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak verilmesini istemiştir¹²¹.

Hozat Halkevi başkanı Hıdır Karakaş 24 Aralık 1948’de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı

---

¹²⁰ BCA 490.01.1059.1067.2. s. 78. Ayrıca kursa devam eden 33 kişinin adlarını da vermiştir. Bunlar, Süleyman Aydın, Veli Yolga, Hasan Yıldız, Kamer Yalçın, Yusuf Batmaz, Düzali Aktekin, Keko Güngörmüş, Mehmet Bağrıyanık, Ali Yınaç, Ali Yıldız, Beko Bulut, Hıdır Güler, Hüseyin Karakaş, Ali Ağa, Veli Güneş, Musa Halat, Hüseyin Yıldırım, Yolverdi Alan, Hüseyin Yalçın, Hasan Tekin, Musa Külahçı, Hıdır Özel, Zülfü Duman, Bezko Güler, Baki Gültekin, Hasan Elitan, Aziz Gültekin, Mustafa Küçük, Mehmet Ali Yengin, Hüseyin Yolalır, Ali Kılıç, Hüseyin Göküldüz, Hüseyin Yontar.

¹²¹ BCA 490.01.1059.1067.2.

gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir. Hozat'a Bağlı İnciğa köyü Halkodası başkanı ve İnciğa İlkokulu Başöğretmeni Mehmet Vursavaş 16 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda köyde 30 erkek öğrenciye kurs verileceğini belirterek bazı sorular sormuştur. CHP Genel Sekreterliği ise 2 Şubat'ta bu yazıya cevap vererek kurs hazırlıklarının tatmin edici bulunduğu belirtilerek kurs için 200 liralık ödenek gönderildiğini belirtmiştir. 6 Mart 1950'de İnciğa köyü muhtarı Salih Yaşar ve ihtiyar heyeti halkodası başkanlığına verdiği yazıda Türkçe okuma-yazma kursuna devam zorunluluğu olmadığı takdirde köylülerin bu kursa devam etmeyeceğini belirtmiştir. İnciğa köyü Halkevi Başkanı Mehmet Vursavaş CHP Genel Sekreterliğine 8 Mart 1950'de yazdığı yazıda kursa devam zorunluluğu olmadığından kursa kimsenin gelmediğini, bundan dolayı kurs masrafı olarak il idare kuruluna gönderilen 200 lirayı almak için bir girişimde bulunulmadığını, 1946'da inşa edilen halkevi binasının kapı ve penceresinin halen yapılmadığını, belirtmiştir¹²².

30 Kasım 1944'te Pülümür'ün Tahsini nahiyesi Nahiye Müdürü ve halkodası başkanı Celal Tekin CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Buna göre 23 Ekim 1944 ve 5/2568 sayılı emre göre 30 Kasım 1944'ten itibaren halkodasında okuma-yazma kursu açıldığını, kurs masrafları için genel merkezin bir miktar yardım göndermesinin istendiği belirtilmiştir. CHP Genel Sekreterliği bunu üzerine 19 Mart 1945'te Tahsini Halkodasında açılan okuma-yazma kursu için 50 lira yardım göndermiştir. Pülümür Halkevi başkanı Yaşar Sabri Esen'in 6 Mayıs 1946'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda genel sekreterliğin 24 Ocak 1946 tarih ve 5/2727 sayılı emirnamesi üzerine Pülümür Halkevi'nde okuma-yazma kursu açıldığı belirtmiştir. Esen, Milli Eğitim mensupları tarafından ders verilmeye başlandığı, açılan kursa devam edenlerin tamamının çiftçi ve rençber olduğu, ilkbaharda tohum ekmek ve ziraatla meşgul olmaları dolayısıyla 17 Nisan 1946 itibariyle kursta hiçbir öğrenci kalmadığı bundan dolayı kursun Kasım-Şubat aylarında açılmasının daha uygun olacağını yazmıştır. Bu kursa 35 kişi devam etmektedir. Pülümür Halkevi başkanı Yaşar Sabri Esen tarafından CHP Genel Sekreterliğine 11 Aralık 1947'de bir yazı göndermiştir. Buna göre 1947 yılı Eylül ayından Aralık ayına kadar devam eden kursta öğretmen ücreti, ısıtma-ışılتما masrafı ve fakir öğrencilere verilecek defter kalem masrafı olarak genel sekreterlikçe verilen 150 liranın gönderilmediği belirtilerek, bu paranın biran önce gönderilmesi

---

¹²² BCA 490.01.1059.1067.2.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

istenmiştir. Bu konuda CHP il idare kurulu ve Pülümür Halkevi arasında bir anlaşmazlık yaşanmıştır. CHP il idare kurulu Pülümür Halkevinin cetvelleri göndermediğini bundan dolayı sorun yaşandığını iddia etmiştir. Pülümür Halkevi başkanı ise kendilerinde bu konuda herhangi bir şey talep edilmediğini, kendilerine gönderilmesi gereken 150 liranın ilçe CHP Başkanlığı tasarrufunda olduğunu, bu paranın kendilerine verilmesi gerektiğini belirtmiştir. CHP Genel Sekreterliği 6 Şubat 1948’de Pülümür ve Mazgirt’te açılan okuma kursları için 300 lira(150 şer olarak paylaştırılacak) göndermiştir. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 21 Aralık 1948’de CHP Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda halkevinin yılbaşından Nisan ayına kadar 1949 yılı birinci dönem okuma-yazma kursu açılacağını, kurs parasının daha önceki dönemlerde olduğu gibi sorun yaşanmaması için doğrudan halkevi başkanlığı adına gönderilmesini istemiştir. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 13 Eylül 1949’da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda her yıl olduğu gibi Türkçe okuma-yazma kurslarının halkevi ve odalarında açılmasını istemiştir. Yine halkevine uzak Pişi ve Meydan mahallelerinde de iki tane kurs açılmasını istemiştir. Ayrıca Deşt, Tahsini, Eşil ve Şeteri bucaklarındaki halkodalarında da kurs açılmasını, bu kursların masrafı olarak 150’şer liradan 1050 lira gönderilmesini talep etmiştir. Genel sekreterlik bu yazıya 24 Ekim 1949’da cevap vererek kursların açılmasını onayladığını, istenen ödeneğin gönderileceğini belirterek, ilgilerin kurs hazırlıklarına başlamasını, öğrenci mevcudu ve öğretmen adlarını istemiştir. Pülümür Halkevi başkanlığı Genel Sekreterliğin yazısına 4 Ocak 1950’de cevap vererek öğrenci ve öğretmen durumunu belirtmiştir. Genel Sekreterlik 2 Şubat 1950’de Pülümür Halkevi başkanlığına bir yazı göndermiştir. Bu yazıda ödenek yetersizliği sebebiyle Pülümür merkezi ile iki mahallesindeki kursların birleştirilmesi, nahiyelerdeki öğrenci sayılarının artırılması istenmiştir. Pülümür’e bağlı halkevi ve halkodaları için 200’er lira ödenek gönderilmiştir¹²³.

Pülümür Halkevi Başkanlığının 4 Ocak 1950’deki Yazısına Göre Açılan Kurslar, Öğrenci ve Öğretmen Durumları

Türkçe Okuma-Yazma Kursunun Yeri	Ders Verecek Öğretmenler	Devam Edecek Öğrenci Sayısı

¹²³ BCA 490.01.1059.1067.2.

Savaş Sertel

Pülümür Halkevi	Merkez İlkokulundan İbrahim Özadak	25
Meydanlar Mahallesi	Öğretmen Ahmet Gör	26
Pişi Mahallesi	Öğretmen Vekili Remzi Özen	18
Deşt Halkodası	Hasangazi Baş Öğr. Hüseyin Yılmaz	17
Şeteri Halkodası	Şeteri Baş Öğr. İsmail Arslan	19
Eşil Halkodası	Eşil Baş öğr. Necdet Anıl	20
Tahsini Halkodası	Tahsini Baş Öğr. Mustafa Yıldırım	25
Toplam		144

Mazgirt'in Muhundu nahiyesine bağlı Canik Halkodası okuma-yazma kursuna 15 Nisan 1947 itibariyle 1946-1947 ders yılında 12 erkek öğrencinin devam ettiği belirtilmiştir. 20 Eylül 1947'de Mazgirt'in Çarsancak Halkodası okuma-yazma kursu açmıştır. Mazgirt Halkodasında Ocak 1948'den itibaren okuma-yazma kursu açılmıştır. Mazgirt Halkodası başkanı Şevki Akyıldız 21 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir. 21 Ocak 1948'de ise genel sekreterliğe bir yazı yazarak okuma-yazma kursuna ilişkin durum cetvellerinin doldurularak gönderildiği belirtilmiştir. Mazgirt'in Çarsancak bucağına bağlı Kızılcık Halkodası başkan vekili 13 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Türkçe okuma-yazma bilmeyen 50 kişi için Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını, bu kursu okul Başöğretmeni İbrahim Çalkın'ın vereceğini, kursun ödeneği beklemeden faaliyete geçeceğini belirtmiştir. Muhundu Bucağına bağlı Şilk köyü Halkodası başkanı Hıdır Zaimgil ve Başöğretmen Hıdır Yeşiltepe CHP Genel Sekreterliğine yazı yazarak 5 kadın ve 28 erkekten oluşan 33 kişilik Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat 1950'de bu yazılara cevaben 2 halkodası için 200'er lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir. Çarsancak nahiyesine bağlı Köderiç Halkodası başkanı Şükrü Can 9 Ocak 1950'de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 29 erkek kursiyer için açılan

okuma-yazma kursu için yardım istemiştir. Genel sekreterlik 23 Şubat 1950 tarihli yazısıyla bu kursa yardım olarak 200 lira gönderildiğini belirtmiştir¹²⁴.

20 Ocak 1948’de Nazımiye Halkodası başkanı Dursun Altınışik CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 15 Ocak’tan itibaren 15 kişinin okuma-yazma kuruna başladığı belirtilmiştir. Nazımiye Halkodası başkanı Dursun Altınışik 10 Ocak 1949’da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu için 30 öğrenci kayıt edildiğini, merkez okulu Başöğretmeni Mehmet Ali Doğan tarafından kursa başlandığı bundan dolayı gerekli kurs parasının bir an önce gönderilmesini istemiştir. Nazımiye’nin Kimsor köyü Halkodası başkanı Mehmet Yüksel’in 12 Ocak 1949’da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu için 15 öğrencinin kaydedildiğini, köy öğretmeni Sıtkı Görel’in kursa başladığını, bundan dolayı gerekli paranın bir an önce gönderilmesi istenmiştir¹²⁵.

25 Ocak 1948’de Pertek Derebucağı Halkodası başkanı İsmail Güneş ve halkodasının açtığı okuma kursu öğretmeni ve Rumkiğ köyü Başöğretmeni Hıdır Çağ CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak kursta 6 kadın, 5 erkek öğrencinin başarılı olduğu ve bu kişilere CHP tarafından verilecek belgelerin gönderilmesini istemiştir. Derebucağı Halkodası başkanı İsmail Güneş 13 Ocak 1950’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasının bulunduğu Rumkiğ köyünde okuma çağını aşmış 30-35 kişi bulunduğunu, bu kişiler için okul başöğretmen Hıdır Çağ tarafından verilecek okuma-yazma kursu açılması için gereken ödeneğin uygun bulunduğu takdirde bir an önce gönderilmesini istemiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat 1950’de bu yazıya cevap vermiş ve kursun açılması için 200 lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir¹²⁶.

CHP Tunceli il idare kurulu başkanı Ali Aras 10 Mart 1948’de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Çemişgezek Halkodasının 1 Ocak 1948’den itibaren 15 öğrenci ile okuma-yazma kursu açtığını belirterek kurs öğretmenine ait ücretin ve kurs masrafinin gönderilmesini istemiştir. 28 Ağustos 1948’de CHP Genel Sekreterliğinden CHP Tunceli il idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda 1948 yılı Eylül döneminde Çemişgezek ve Mazgirt halkodalarında açılacak ve 4 ay sürecek olan okuma-yazma kursları için 300 lira

---

¹²⁴ BCA 490.01.1059.1067.2.

¹²⁵ BCA 490.01.1059.1067.2.

¹²⁶ BCA 490.01.1059.1067.2.

gönderildiği belirtilmiştir. Çemişgezek'in Germili Halkodası başkanı Zihni Akdağ 28 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir. Çemişgezek'in Pulur köyü Halkodası başkanı H. Cahit Tatar 26 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasının binasının olmadığı, köy okulunda faaliyet gösterdiği, halkodasında Başöğretmen H. Cahit Tatar tarafından Türkçe okuma-yazma kursu verildiğini, kursa 20 erkek 19 kadın olmak üzere toplam 49 kişinin devam ettiğini belirtmiştir. Genel sekreterlik 23 Şubat tarihli cevabi yazısında Pulur köyü Halkodasının açtığı Türkçe okuma-yazma kursunun masrafları için İl İdare Kurulu Başkanlığı eliyle 200 lira gönderildiğini bildirmiştir. Germili nahiyesi Halkodası başkanı Zihni Akdağ 16 Ocak 1950'de genel sekreterliğine yazdığı yazıda bucakta Öğretmen Tahir Yalçınkaya tarafından okuma-yazma kursu verileceğini, kursun 18 öğrencisinin olduğu belirtilerek yardım istenmiştir. Genel sekreterlik 11 Mart 1950'de Germili Halkevi başkanlığına gönderdiği yazıda kurs için 200 lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir. Germili Halkodası başkanlığı 17 Nisan 1950'de genel sekreterliğe gönderdiği yazıda öğrenci sayısının günden güne düşmesi, öğretmenin vazifeyi benimsememesi ve yerine başka öğretmen bulunamaması gibi nedenlerden dolayı 20 gün devam eden okuma-yazma kursunun kapatıldığını bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği 22 Nisan 1950'de Çemişgezek'in Germili Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak devamsızlıktan dolayı kapanına okuma yazma kursu için gönderilen 200 liranın geri verilmesini, geri verilecek olan bu paranın merkeze bağlı Çihik Halkodası başkanlığına kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak verilmesini istemiştir¹²⁷.

20 Aralık 1948'de Ovacık kaymakam vekili ve halkodası başkanı Hikmet Olğaç CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Ovacık ve Havaçor bucağı Zeranik köyü halkodalarında okuma-yazma kursu açılmasının planlandığını, 4 ay sürecek birinci dönem okuma yazma kursu için gerekli ücret ve masraf ödeneklerinin gönderilmesini istemiştir. Ovacık Halkodası başkanı Mustafa Kılıç 30 Haziran 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılı birinci dönem Türkçe Okuma-yazma kursu için geç gönderilen ödenek dolayısıyla kursun faydalı olmadığını, ayrıca halkodasının tamiri için gönderilecek olan 300 liranın da ellerine geçmediğini bildirmiştir. Kılıç, Binanın tamir edilmeden bir kış daha geçirmesinin çok daha fazla masraf

---

¹²⁷ BCA 490.01.1059.1067.2.

oluşturacağını söyleyerek, 300 liranın bir an önce yollanmasını ve gece kursları için yollanacak 150 liranın da tamirata harcanmasını istemiştir. Genel sekreterlik 13 Temmuz 1949’da CHP il idare kurulu başkanlığına yazdığı yazıda tahsisi planlanmış bir paranın Ovacık Halkodası tarafından başka bir için kullanılmasının doğru olmadığını bildirmiştir. Ayrıca Ovacık Halkodası bina tamir işinin incelendiğini ve bu konuda ayrıca bilgi verileceğini belirtmiştir. Genel sekreterlik 13 Ağustos 1949’da CHP Tunceli il idare kurulu başkanlığına gönderdiği yazıda Ovacık Halkodasının tamirat için kullanmak istediği 150 liraya bu amaçla kullanabileceğini bildirmiştir¹²⁸.

1942 yılında Çemişgezek Halkevinde riyaziye kursu da açılmıştır¹²⁹.

8. Tunceli’deki Halkevlerine ve Halkodalarına CHP Tarafından Gönderilen Radyolar

CHP’nin halkevlerine ve halkodalarına kitap, gazete ve dergi dışında gönderdiği en önemli kültürel hizmeti radyo göndermek olmuştur. Ücretsiz olarak gönderilen radyolar o dönem için çok lüks, pahalı ve erişilmez bir teknolojik hizmettir. Tunceli’deki halkevleri ve halkodalarına radyo gönderildiğine dair ilk arşiv belgesi 1939 tarihlidir. Gönderilen radyoların halkın halkevlerine ve halkodalarına devamını gazete ve dergilerden daha fazla sağlamıştır. İnsanlar hiç olmazsa belli saatlerde verilen haberleri dinlemek için bile olsa halkevlerine ve halkodalarına gelmeye başlamıştır. Bu nedenle radyo ve neşriyat partili partisiz tüm halkı halkevleri ve halkodalarına bağlamıştır¹³⁰. Tunceli halkevleri en kalabalık, en şaşaalı, en güçlü dönemlerini radyolu dönemlerinde yaşamıştır. Halk önemli olayları, haberleri ve gündemi radyodan takip ederek anı anına haberdar olmuştur¹³¹.

Pertek Halkevi başkanı 19 Nisan 1937’de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda ilçede müzik ihtiyacı ve verilecek konferanslarla faydalı bilgileri dinlemek amacıyla radyoya ihtiyaçları olduğunu, ilçede elektrik olmamasından

---

¹²⁸ BCA 490.01.1059.1067.2.

¹²⁹ BCA 490.01.1003.874.1.

¹³⁰ Halkevlerine ve halkodalarına gidebilmek için partiye ve halkevlerine kayıtlı olmak gerekmiyordu. Bundan dolayı Atatürk’ün istediği halkevi “halkın evi” düşüncesi gerçekleşmiş, halk serbestçe bu ev ve odalardan faydalanmıştır.

¹³¹ O dönemde Tunceli’ye günlük gazete gelmediğinden gazeteden gündemi yakalamak mümkün olmuyordu. En erken birkaç gün önceki gazeteler geliyordu. Bu dönemde yaşanan II. Dünya Savaşı(1939-1945) insanların her gün gelişmelerden haberdar olmayı istemesine sebep oluyordu. Bu açıdan Tunceli’deki halkevlerine ve halkodalarına gönderilen radyolar çok büyük hizmet görmüştür.

dolayı akü ile çalışacak bir radyonun ne kadar bedelle alınabileceğini genel sekreterliğin bildirmesi müsaadesini yalvarmıştır¹³². Genel sekreterlik ise 14 Mayıs 1937’de Pertek Halkevine verdiği cevapta vergilerden muaf olarak radyo alabileceklerini, istedikleri özellikte bir radyonun 150-175 lira arasında olacağını tahmin edildiği belirtmiştir¹³³.

Hozat Halkevi başkanlığı 8 Kasım 1939’da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda halkodasına hediye olarak gönderilen radyonun(Radyone marka) demirbaş kaydedildiği bildirilmiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Aralık 1948’de Hozat Halkevine gönderdiği yazıda halkevine Philips marka 318 lira değerinde 6 lambalı bataryalı bir radyo gönderdiğini belirtmiştir¹³⁴.

Pülümür Halkevi Başkanı Ali Demircan genel sekreterliğe gönderdiği 29 Temmuz 1940 tarihli yazıda gönderilen Sparton marka radyonun alındığı ve demirbaş kaydının yapıldığını bildirmiştir. Pülümür CHP Başkanı Halis Güven genel sekreterliğe yazdığı 21 Ocak 1941 tarihli yazıda sparton ve Philips marka iki radyolarının olduğu, bu radyolar için kullanılan akünün sürekli bittiği ve Erzincan’da doldurulduğu, tam dolmayan bu akünün günde 1 saat kullanılmak şartıyla 4 günde bittiğini bildirmiştir. Güven, bu iki radyonun başka halkevlerine verilerek kendilerine bin saatlik radyolardan verilmesini istemiştir. 3 Şubat 1943’te genel sekreterlik Pülümür Halkevine bir yazı göndererek radyoların merkeze gönderilmesini istemiş ve kendilerine kuru pilli bir makine bulacakları bildirilmiştir. 28 Şubat 1950’de CHP Genel Sekreterliği Pülümür Halkevi radyosu için 47 lira 50 kuruşa 120 voltluk anot batarya ile 2 volt 60 amperlik cam akü almıştır Genel sekreterlik 14 Mart 1950’de Pülümür Halkevinin radyosunu tamir ettirmek için Radar Teknik Tecimevi firmasına 124 lira vermiştir¹³⁵.

Başvartnik Halkodası başkanlığı 21 Şubat 1942’de genel sekreterliğe yazarak bir radyoya ihtiyaçları olduğunu ve kendilerine parti tarafından bir radyo gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik 6 Mart 1942’de Başvartnik Halkodasına bir yazı yazarak batarya tedarikinin sorun olduğunu batarya bulunur bulunmaz radyo alınarak çalışkanlık derecesi göz önünde bulundurularak halkevleri ve halkodalarına dağıtılacağı belirtilmiştir¹³⁶.

---

¹³² BCA 490.01.1233.110.2 s.48. Kaymakam Genel Sekreterliğe yazdığı yazıyı “Müsaadelerinizi yalvarırım.” İfadesiyle bitirmiştir.

¹³³ BCA 490.01.1233.110.2.

¹³⁴ BCA 490.01.1233.110.2.

¹³⁵ BCA 490.01.1233.110.2.

¹³⁶ BCA 490.01.1233.110.2.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

Ovacık ilçesinin Zerenik Halkodası başkanı Kazım Ayata 8 Nisan 1946’da genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 200-250 lira paraları olduğunu, geri kalan kısmını partinin ödemesi koşuluyla kuru pil ve bataryalı bir radyo alınmasını istemiştir¹³⁷.

1 Şubat 1950’de Ovacık Halkodası başkanı Mustafa Kılıç üyelerin katılımı ile bir radyo aldıklarını böylece halkın ve memurların kahvelerden çekilerek halkodasında toplanmasının sağlandığını belirtmiştir¹³⁸.

5 Mart 1950’de Şilk köyü Halkodası başkanı Hıdır Zaimoğlu genel sekreterliğe gönderdiği yazıda halkodasına radyo verilmesini, ilkbaharda halkodası binasının yapılmasını ve halkodasına bütçe ayrılmasını istemiştir¹³⁹. Genel sekreterlik 25 Ağustos 1950’de Şilk köyü ve Derenahiyesi halkodalarına gönderdiği yazılarda bu odalar için radyo alınmasının bütçelerini yeterli olmadığını bildirmiştir¹⁴⁰.

9. Tunceli’deki Halkevleri ve Halkodalarının İşgali

Tunceli’de bina sıkıntısı yaşayan bazı jandarma ve polis karakolları gözünü halkodası binalarına dikmiştir. Bazen halkodası, bazen okulları işgal ederek buralara yerleşmişler ve buradaki oda ve okulların çalışmasına engel teşkil etmişleridir. Bu durumu haber alan CHP Genel Sekreterliği İçişleri Bakanlığından bu karakolların binaları boşaltmasını istemiştir. İçişleri Bakanı bu yazı üzerine CHP Genel Sekreterine yazı yazarak mevsim itibarıyla binaların boşaltılmasına imkân olmadığını, yaz gelince boşaltılacağını bildirmiştir.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941’de genel sekreterliğe gönderdiği Ovacık teftiş raporunda halkodası olarak okulun bir odasının kullanıldığını, daha sonra jandarmaların okul binasını işgal etmesi üzerine halkodasının binasız kaldığını, dışarıda bina bulmanın imkânsız olmasından dolayı yeni binanın tamamlanmasının beklendiğini bildirmiştir¹⁴¹.

CHP Genel Sekreterliği 6 Ekim 1948’de CHP Ağrı Milletvekili Müştak Aktan’a bir yazı yazarak Tunceli CHP ilçe başkanlığından 21 Eylül 1948 tarih ve 95 sayılı bir yazı aldıklarını, yazıda il içindeki halkodalarının birçoğunun karakollar tarafından işgal edildiğinin yazıldığını bildirerek bu konun

¹³⁷ BCA 490.01.1233.110.2.

¹³⁸ BCA 490.01.1530.226.1.

¹³⁹ BCA 490.01.1233.110.2.

¹⁴⁰ BCA 490.01.1233.110.2.

¹⁴¹ BCA, 490.01.997.852.1.

araştırılmasını istemiştir¹⁴². Müştak Aktan bir inceleme yaparak 21 Ekim 1948'de genel sekreterliğe bir rapor sunmuştur. Raporda Nazımiye'nin Hakis(Dereova) ve İresi halkodalarının bir buçuk yıldan beri işgal edilerek jandarma karakolu olarak kullanıldığını, Tunceli merkezine bağlı Pah Halkodası binasının bir yıldan beri jandarma karakolunun, Türüşmek ve Tüllük halkodaları binalarının da iki yıldan beri nahiye müdürlüklerinin işgalinde olduğunu belirtmiştir. Karakol ve nahiye müdürlükleri için Hükümetin bina yapma girişiminin olmadığını, özellikle karakol olarak kullanılan binaların da tahribata uğradığını belirtmiştir. Bu yerlerde kullanılabilecek işe yarar binanın olmamasından dolayı buraların işgal edilmesinin bir zorunluluk arz etmesine karşın bu binaların amacı dışında kullanılmasının parti amaçlarına zarar verdiğini(özellikle tahrip edilen binalar için), bu konuda gereken tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Genel sekreterlik İçişleri Bakanı Münir Hisrev Göle'ye bir yazı yazarak Tunceli'den alınan bir yazıda Nazımiye'nin Hakis ve İresi halkodaları ile Tunceli merkeze bağlı Pah, Türüşmek ve Tüllük halkodaları binalarının jandarma karakolu ve bucak müdürlüğü olarak kullanıldığı, bundan dolayı buralarda halkodası çalışmalarının yapılamadığı, bu binaların boşaltılması gerektiği belirtilmiştir İçişleri Bakanı bu yazıya cevaben 23 Şubat 1949'da bir yazı yazmıştır. Genel sekreter Tevfik Fikret Silay adına yazılan yazıda Türüşmek Halkodası binasının boşaltıldığı, diğer bucaklardaki binaların ise mevsim itibarıyla boşaltılmasının mümkün olmadığı, ileride havalaların müsait olduğu zaman tahliye işinin göz önünde bulundurulacağı bildirilmiştir¹⁴³.

10. DP Hükümeti Döneminde Halkevleri ve Halkodalarının Kapanışı

Bazı DP'liler halkevlerinin birer kültür yuvası olmaktan çıkarak politik merkez haline geldiğini iddia etmiştir. Bu gelişmeler halkevlerinin kapanmasını hızlandırmıştır. DP iktidara geldikten kısa bir süre sonra CHP'nin yan kuruluşları olan halkevleri ve halkodalarını kapatmıştır(Gerçekten de Tunceli'deki bazı halkevleri yöneticileri DP kurulduktan sonra CHP'ye DP aleyhinde muhbirlik yaparak DP'nin faaliyetlerini rapor etmiştir¹⁴⁴). 1951 yılında çıkarılan 5830 sayılı Kanunla halkevlerinin binaları ve eşyaları halka

---

¹⁴² BCA 490.01.8.42.65.

¹⁴³ BCA 490.01.8.42.65.

¹⁴⁴ Mesut Özcan, *Tunceli'de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951)*, Kalan Yayınları, Ankara Kasım 2012, s.32-33.

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

mal edilmiştir¹⁴⁵. 8 Ağustos 1951’de mecliste kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 7882 sayılı Kanunla halkevleri kapatılmıştır. Kanun açık oylama ile kabul edilmiş, CHP oylamaya katılmamıştır. Oy veren 339 milletvekilinden 336’sı kabul 3 tanesi ise ret oyu vermiştir. Ret oyu verenler Köylü Partisi üyesi milletvekilleridir. Halkevlerinin kapatılma nedeni CHP’nin yan kuruluşu olmasıdır. Halkevlerinin CHP kuruluşları olması kapatılmalarını hızlandırmıştır. Hiçbir iktidar rakip partiye ait kuruluşların bu kadar yaygın ve teşkilatlı bir şekilde çalışmasını istemez. Bundan dolayı DP iktidarı halkevlerinin sonu olmuştur. Halkevleri başına gelecek bu sona hazırlıklıydı ve iktidarın bu sonu ne zaman gerçekleştireceğini bekliyordu.

Esas itibarıyla DP tarafından kapatılmadan önce zaten misyonlarını tamamlamış ve atıl duruma gelmişlerdi. Mahalli imkânlarla ayakta duramayan halkevleri ve halkodaları genel sekreterliği yazılar yazarak sürekli yardım istemeye başlamıştır. CHP sayıları 5 bine yaklaşan bu teşkilatlara para yetiştiremez olmuştur. Bu durumda olan halkevi ve halkodaları kendi derterinden halka yardım etmeye halka ilim irfan yaymaya fırsat bulamamıştır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse Çemişgezek Halkodası bina kirasını ödeyemediği için 31 Ağustos 1949’dan itibaren eşyalarını Orman İşletme binasına bırakmış, bu eşyalar 15 Şubat 1951’de CHP ilçe idare kurulu tarafından teslim alınmıştır. Yani Çemişgezek Halkodası 1949’dan itibaren bir hayalet konumundadır. İsmi var cismi yoktur¹⁴⁶. 20 Ekim 1950’de ise Mazgirt CHP İlçe Başkanı genel sekreterliğe bir yazı yazarak Mazgirt’te halkodası olmadığını halkodasına ait eşyaların DP ilçe yardımcısının kahvesinde kullanıldığını bu eşyaların partiye alınması için emir verilmesini istemiştir¹⁴⁷.

Halkevleri kapatılırken bunlara ait kitap ve dokümantasyonun korunmaması büyük bir kültürel birikimin kaybolmasına sebep olmuştur.

Tunceli’deki halkevleri halkodalarının kapatılmasına dair elimizde fazla bir bilgi yoktur. Arşiv belgelerine göre DP’nin halkevlerinin kapatma kararından önce Tunceli’de fiilen kapanan birkaç halkodası hakkında bilgi verilmiştir.

Emekli subay Hıfzı Salar 16 Şubat 1948’de CHP Genel Başkan Yardımcılığına ve CHP Genel Sekreterliğine telgraf çekerek Çemişgezek’te fiilen CHP’nin olmadığını, halkevinin kapatıldığını bildirerek bir müfettiş

---

¹⁴⁵ Kunter, A.g.e. , s.31.

¹⁴⁶ BCA 490.01.1233.110.2.

¹⁴⁷ BCA 490.01.1233.110.2

gönderilip bu konun incelenmesini istemiştir¹⁴⁸. CHP ilçe idare kurulu başkanı Sebahattin Balcı 7 Ocak 1951'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Çemişgezek Halkodasının 1949 yılına kadar ancak ayakta kalabildiğini bildirmiştir. İlçedeki orman idaresinin kullanımında olan bir binanın ambarına eşyalarının konulduğunu, orman idaresi binayı boşalttıktan kısa bir süre sonra halkodasına ait eşyalar belediyeye ait bir dükkâna taşındığını, burada dergi, gazete ve kitapların yok olmaması için Genel Sekreterliği bilgilendirdiğini belirtmiştir¹⁴⁹. Genel sekreterlik ise 1 Mart 1951'de bu yazıya cevaben CHP Çemişgezek ilçe idare kuruluna bir yazı göndermiştir. Çemişgezek Halkodasının 1949'dan beri kapalı olduğunu yeni öğrenildiği, halkodasının ve kitaplarının bu durumunun çok üzüntü verici olduğu, halkodasına ait eşyaların CHP Çemişgezek ilçe idare kurulunun çalıştığı binada korunmasının uygun olacağı belirtilerek bu konunun sonucu hakkında bilgi verilmesi istenmiştir¹⁵⁰. 10 Mart 1950'de Çemişgezek Halkodası başkanlığı CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 31 Ağustos 1949'a kadar belediye ve halktan yapılan yardımlarla ayakta kaldıklarını, 25 lira olan bina kirasının düzenli verilmemesi üzerine 31 Ağustos 1949'da bütün kitap ve dergilerin orman idaresinin elinde olan binaya konduğu bildirilmiştir. Ayrıca şimdiye kadar merkezden bir yardım göremedikleri siteminde bulunulmuştur. Ayrıca Çemişgezek Halkodasının bu kötü durumdan kurtulması için merkezden bina kirası ve diğer masrafları karşılayacak bir para yardımının bir an önce yapılmasını istemiştir¹⁵¹. CHP Çemişgezek ilçe idare kurulu başkanı Sebahattin Balcı 23 Mart 1951'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda kapalı bulunan halkodasının eşyalarının 15 Şubat 1951'de ilçe idare kurulunun çalıştığı binaya kaldırıldığını, arta kalan bazı eşyaların da toplanmaya çalışıldığını bildirmiştir¹⁵².

Mazgirt CHP ilçe başkanı Hıdır Öztürk 20 Ekim 1950'de genel sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede halkevi olmadığını ancak malzemesinin olduğunu bu malzemelerin de DP ilçe yardımcısının kahvesinde kullanıldığını belirterek halkevi başkanına bu malzemelerin parti tarafından saklanması konusunda emir verilmesini istemiştir¹⁵³. Bu istek üzerine CHP Genel Sekreterliği 1 Aralık 1950'de Mazgirt Halkodası başkanlığına bir yazı yazarak

---

¹⁴⁸ BCA 490.01.1530.226.1.

¹⁴⁹ BCA 490.01.1530.226.1.

¹⁵⁰ BCA 490.01.1530.226.1.

¹⁵¹ BCA 490.01.1233.110.2

¹⁵² BCA 490.01.1530.226.1.

¹⁵³ BCA 490.01.191.758.2.

fiilen kapanmış olan halkevine ait demirbaş eşyanın CHP ilçe idare kurulu başkanlığına devir ve teslim edilerek sonucu hakkında bilgi verilmesini istemiştir¹⁵⁴.

Sonuç

Halkevleri Türk Ocaklarının devamı niteliğinde faaliyetler yürütmüştür. Halkevleri ilk olarak 19 Şubat 1932’de 14 il merkezinde açılmıştır. CHP’nin 29 Mart 1939’daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir. Bu tarihten sonra ise çeşitli kasaba, nahiye ve köylerde halkodaları açılmıştır.

Halkevlerinde 9 çalışma kolu bulunurdu:

1-Dil-Edebiyat, 2-Tarih ve Müze, 3-Kütüphane ve Yayın, 4-Halk Dershaneleri ve Kurslar, 5-Güzel Sanatlar, 6-Temsil, 7-Spor, 8-Sosyal Yardım, 9-Köycülük. Ancak her halkevinde bu 9 kolun mutlaka açılıp faaliyete geçirilmesi şart değildi. Bu 9 koldan en az üçünün açılmasına imkân verecek üye sayısının sağlanması şarttı. Çalışma kollarından birinin açılabilmesi için en az 25 üye gerekiyordu. Halkodalarında da bu 9 çalışma kolu ve bu kolları idare edecek 9 komite bulunmuyordu. 5 kişilik bir komite odanın bütün işlerini görmekteydi. Bir yerde halkodası açılabilmesi için orada en az 50 kayıtlı üyenin olması, bir toplantı salonu ve bir okuma odasının bulunması ve odayı idare edecek kadar yıllık gelirinin olması gerekiyordu. Bazı yazarlara göre halkevleri kapatıldıkları 1951 yılına kadar cumhuriyetin en önemli kurumu olarak kalmıştır. 1932’de kurulmaya başlanan ve 1951’de kapatılan halkevlerinin kapatıldıkları dönemde 478 şubesi vardı. 1939’da kurulmaya başlanan halkodalarının sayısı ise 4322 idi.

Ulus devlet oluşumuna yardımcı olan bu kurumlar modern ulus yaratmak, aynı ideale bağlı geniş halk kitlesi oluşturmak düşünceleri doğrultusunda hareket etmiştir. Halkevleri cumhuriyet yönetiminin dünya görüşlerini aydınlar ve mahalli önderler aracılığıyla halka götürme, tanıtmaya, yaygınlaştırma ve toplumun kültür yapısını canlandırma denemesidir. Bu kurumlar hükümetin ideolojik aygıtlarından birini oluşturmaktaydı. Halkevleri kadının kamusal alanda bulunmasını da sağlamaya çalışmıştır. Böylece halkevleri kadın-erkek eşitliğinin toplum tarafından benimsenmesine katkıda bulunmuştur. Temmuz 1932’de öğretmen ve memurları halkevlerinde görev almalarının teşvik edilmesi

---

¹⁵⁴ BCA 490.01.191.758.2.

için Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır. Memur ve öğretmenlerin üye yapılmasıyla halkevlerinin saygınlığının artması ve halk arasında benimsenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Tunceli'de ilk Halkevi 21 Şubat 1937'de Pertek'te açılmıştır. Daha sonra Hozat ve Pülümür'de de birer halkevi açılmıştır. 1951'de kapatıldığı zaman Tunceli'de 3 halkevi ve 55 halkodası bulunmaktaydı.

Tunceli'de kurulan halkevlerini ve halkodalarının hizmetleri homojen bir dağılım göstermemiştir. Maddi imkânları daha fazla olan ev ve odalar daha fazla çalışmıştır. Az olanlar ise herhangi bir varlık gösterememiştir.

Tunceli halkevleri bütçeleri ve genel sekreterlikten gönderilen yardımların miktarının okuyucunun aklında daha da somutlaşması açısından tespit ettiğimiz bazı ücretleri burada belirtmeyi uygun gördük. Buna göre Tunceli'deki halkevlerinde çalışan kâtipler ortalama olarak aylık 10-12 lira, hizmetliler 7-8 lira ücret almıştır. Binası patiyeye ait olmayan halkevleri ve halkodaları ise aylık 7 ile 25 lira arasında bina kirası ödemiştir.

Tunceli'deki halkevlerinde ve halkodalarında okuma yazma ve biçki-nakış kursları verilmiştir. Bu kurslar ücretsizdir. Okuma yazma kursları için CHP çok fazla paralar göndermiştir. Bu paralardan olsa gerek il, ilçe, köy hemen her halkevi ve halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Tunceli'de bu kurslara çok önem verilmiştir. Tunceli halkevlerinin herhangi bir yayınının olmamasından dolayı faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesini kısıtlamıştır.

Tunceli'deki bazı halkodaları eğitim ve kültürel faaliyetlerin yanı sıra halk sağlığıyla ilgili çalışmalar da yapmıştır. CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam'ın 12 Temmuz 1941 tarihli raporunda Çemişgezek Halkodasının bölgenin fakir hastalarıyla ilgilendiğini, 140 liralık ilaç getirterek hükümet doktoru aracılığıyla hastalara gerek tikçe verilmesi konusunda doktorun tasarrufuna bırakıldığını bildirmiştir.

Kalan Halkodası başkanı Mahmut Tan ise 5 Haziran 1944'te CHP genel sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasına gelen yurttaşların sağlık durumu üzerinde durulduğunu, sıtma konusunda pek çok vatandaşın sıkıntı çektiğini, bildirerek bedeli Kalan Halkodası tarafından ödenmek şartıyla kinin gönderilmesini istemiştir. Genel sekreterlik Tunceli'nin kinin isteğini Sağlık Bakanlığına bildirmiştir. Sağlık Bakanlığı ise 12 Temmuz 1944'te genel sekreterliğe gönderdiği yazıda ellerinde yeterli kinin olmadığından dolayı Kalan Halkodası başkanlığına bu ilacın gönderilmesinin mümkün olmadığını, Tunceli

Tunceli’de Açılan Halkevleri ve Halkodaları

Sağlık Müdürlüğüne 1200 kutu atebrini yolladığını, kullanıldıkça yenilerinin gönderileceğini, bu atebriniden Kalan Halkodasının ihtiyacı oranında alabileceği bildirilmiştir

Halkevleri ve halkodalarının bulunduğu yerden sağlanacak gelire idare edilmeleri esastı. Bütçeleri bağışlardan, buldukları yerin köy sandıklarından, özel muhasebe ve belediyelerden yapılan yardımlar ve kendi teşebbüsleriyle sağlanan gelirlerden oluşmaktaydı. Ancak bazı istisnalar hariç Tunceli’deki halkevleri ve halkodaları kendi ayakları üzerinde duramamış ve sürekli CHP Genel Sekreterliğinden para istemiştir.

Tunceli halkevleri ve halkodaları CHP milletvekili ve partinin bölge müfettişi olan kişilerce teftiş edilmiştir. Müfettişler teftiş raporlarını CHP Genel Sekreterliğine sunmuştur. Müfettiş raporlarını incelediğimizde birkaç tanesi hariç halkevleri ve halkodaları yöneticilerinin yönetmelikleri bilmedikleri ve çalışmalarından memnun olunmadığı yazılmıştır.

Tunceli halkeviler ve halkodaları başkanlıklarını ilçelerde kaymakamlar yürütmekteydi. Halkevlerinden istifade etmek için üye olmaya gerek yoktu. Ancak halkevlerinde idareci olmak için hem halkevlerine hem de CHP’ye üye olmak gerekmektedir. Bu durumda halkevleri ve halkodalarında başkanlık yapan kaymakamlar aynı zamanda CHP üyesi olmuş oluyordu. 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti’nin bazı milletvekilleri halkevlerinin kapatılması gerektiğini ileri sürdüler. 1951 yılında çıkarılan 5830 sayılı Kanunla halkevleri ve halkodalarının binaları ile eşyaları halka mal edilmiştir. 8 Ağustos 1951’de mecliste kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 7882 sayılı Kanunla halkevleri ve halkodaları kapatılmıştır. Kanun açık oylama ile kabul edilmiş, CHP oylamaya katılmamıştır. Oy veren 339 milletvekilinden 336’sı kabul 3 tanesi ise ret oyu vermiştir. Ret oyu verenler Köylü Partisi üyesi milletvekilleridir. Böylece 1932 yılında başlayan halkevleri dönemi kapanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

BCA, 030.18.1.2.30.55.15.

BCA. 490.01.1792.1266.

BCA 490.01.1244.148.2.

BCA, 490.1705.931.2.

BCA, 490.01.1705.901.2.

BCA 490.01.962.724.1.

BCA 490.01.1059.1067.2.

BCA 490.01.949.678.1.

BCA 490.01.949.678.1.

BCA 490.01.1059.1067.2.

BCA,490.01.977.852.1.

BCA.490.01.1126.109.1.

BCA.490.01.844.338.2.

BCA 490.01.1003.874.1.

BCA, 490.01.997.852.1.

BCA 490.01.1013.909.1.

BCA.490.01.1192.1265.4.

BCA.490.01.844.338.2.

BCA, 490.01.1705.931.2.

BCA 490.01.1792.1264.5.

BCA 490.01.1059.1067.2.

BCA 490.01.1003.874.1.

BCA, 490.01.997.852.1.

BCA 490.01.8.42.65.

BCA 490.01.1233.110.2.

BCA 490.01.1530.226.1.

BCA 490.01.191.758.2.

2.Gazeteler

Milliyet, 19 Şubat 1932.

3.Eser ve Makaleler

AŞGIN, Sait; *Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu’ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946- 1960)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara 2000.

AKGÜL, Suat; *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992.

AKSIN, Ahmet; *19. Yüzyılda Harput, Elazığ 1999*.

CENGİZ, Yusuf; *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001.

CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışı, Doğu Matbaası, Ankara 1945.

ÇEÇEN, Anıl; *Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapevi, İstanbul 2000.

DUMAN, Selçuk; *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951)*, Berikan Yayınları, Ankara 2008.

ERDEM, Tarhan-İ. Selçuk EREZ; *Kuruluşlarının Yıldönümünde Halkevleri(1952-1951- 1963)*, CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, Yayın No: 4, İstanbul 1963.

KAYA, Ali; *Tunceli Kültürü*, İstanbul 1995.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Notları, Komisyon, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2009.

KUNTER, Halim Baki; *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri Genel Merkezi*, Ankara 1964.

Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri*1986, 1986.

ÖZACUN, Orhan; *C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951*, Kitap Matbaacılık, 2001.

ÖZCAN, Mesut; *Dersim’de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951)*,

http://www.newededersim.com/news_detail.php?id=7177, 27 Haziran 2012.

ÖZCAN, Mesut; *Tunceli’de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951)*, Kalan Yayınları, Ankara Kasım 2012.

Tunceli İl Yıllığı 1973; Ankara 1973.

Savaş Sertel

SERTEL, Savaş; “1960-1965 Yıllarında Tunceli’de Nüfus Hareketleri”, *I. Uluslararası Tunceli Dersim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Tunceli 2011, s.431-438.

TURAN, Şerafettin; *İsmet İnönü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.

ULUSOY, Kadir-Bahattin Demirtaş; “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halkevleri ve Millet Mektepleri”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı, C. 29, Ankara, 2009, s.1195.

YOLGA, Mehmet Zülfü; *Dersim(Tunceli) Tarihi*, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.), Ankara, 1994.